

Bir Kasaba Romanı: Nâbi'nin Park Kahvesi¹

A Town Novel: Nâbi's Park Coffeehouse

Havvaana Karadeniz²

Öz

Samim Kocagöz'ün, Cumhuriyet'in kuruluş yıllarını konu edinen ve küçük bir kasabada geçen Nâbi'nin Park Kahvesi adlı romanı, o süreçte hâkim güç durumunda olan kasaba eşrafı ile yoksul halkı temsil eden vatansever aydın gençlerin çatışmasını ve bürokratik-politik engellere takılan bu gençlerin verdiği mücadelede yenik düşmesini gözler önüne serer. Yazarın toplumcu gerçekçi çizgisini yansıtan ilk romanı olarak değerlendirilen Nâbi'nin Park Kahvesi, ele aldığı tema çeşitliliği ile zengin bir roman olma özelliğini taşır. Romanda, Batı Anadolu'da bir kasabada, Menderes Irmağı'nın taşmasıyla kasaba halkının tabiat ile olan sınırı konu edilirken aynı zamanda yoksulluk içinde yaşayan halkın ekonomik durumu üzerinde durulur. Geçimini tarımla sağlayan köy ve kasaba insanının Menderes Irmağı'nın taşması sonucu verdiği zorlu mücadele ile aslında mekân-insan ilişkisi ön plana çıkarılır. Romanda Kurtuluş Savaşı'na katılanlar ile bu savaşa katılmayan ancak kendini savaşa katılmış gibi gösteren ve durumu kendi lehine çeviren baskın güçlerin hâkimiyeti, aralarında yaşanan çatışma, yozlaşma, ahlaki çöküntü, bürokratik çürüme, sağlık, eğitim ve sürgün gibi pek çok bireysel ve toplumsal sorun gözler önüne serilir. Bunun yanında çalışmada, edebî anlatılarda kasabaların, metin içinde yüklendiği değer ve fonksiyonlar ortaya konmuş; mekân olarak kasabanın, bireysel ve toplumsal izlekler bağlamında nasıl ele alındığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Nâbi'nin Park Kahvesi, Kasaba Romanı, Mekân, Samim Kocagöz.

Abstract

Samim Kocagöz's Nâbi's Park Coffeehouse, which is about the foundation years of the Republic and takes place in a small town, reveals the conflict between the town notables who were the dominant power in that process and the patriotic intellectual youth who represented the poor people and in struggle the defeat of these young people who are caught in bureaucratic-political obstacles. Nâbi's Park Coffeehouse, which is considered to be the first novel of the author that reflects his socialist realist style, has the feature of being a rich novel with the diversity of themes it handles. The novel focuses on the economic situation of the people living in poverty in a town in Western Anatolia, while dealing with the test of the townspeople with nature when the Menderes River overflows. In fact in the novel, the place-human relationship is brought to the fore with the difficult struggle of the village and town people who make their living from agriculture as a result of the overflow of the Menderes River. In the novel, many individual and social problems such as the dominance of those who participated in the War of Independence and the dominant powers who did not participate in this war but pretending to have participated in the war and turning the situation in their favor, and the conflict between them, corruption, moral collapse, bureaucratic decay, health, education and exile are presented to the reader. In the study, the values and functions of the towns in the text were revealed; it was determined how the town as a place was handled in the context of individual and social themes.

Keywords: Nâbi's Park Coffeehouse, Town Novel, Place, Samim Kocagöz.

Araştırma Makalesi [Research Paper]

Submitted: 19 / 02 / 2022

Accepted: 10 / 08 / 2022

¹ Bu makale "Türk Romanında Kasaba" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

² Öğr. Gör. Dr., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir, Türkiye, havvaanakaradeniz@gmail.com, Orcid No: <https://orcid.org/0000-0003-3423-887X>

Giriş

1948 yılında İstanbul'da Remzi Kitabevi tarafından *Bir Şehrin İki Kapısı* adıyla basılan roman, 1985 yılında İstanbul'da İzlem Kitabevi tarafından yapılan ikinci baskısında *Nâbi'nin Park Kahvesi* adıyla yayımlanır. Romanlarının konusunu kendi görüp yaşadığı sosyal çevreden alan Samim Kocagöz, Anadolu insanının belli dönemde geçirdiği sarsıntıları, yaşadığı acı ve ortak sorunları, eserlerinin temelinde oturtur. Samim Kocagöz (1971), romanda temel olan “insanı, toplumu anlatabilmektir” diyerek insana verdiği önemi ortaya koyar ve romanlarında insanı, her yönü ile ele alır.

Romanda, Anadolu'nun kasabalarına hizmet için giden aydın gençlerin, halkın aydınlanması ve bilinçlenmesinden korkan hâkim güçler tarafından birer tehdit unsuru olarak algılandığı gözler önüne serilir. *Nâbi'nin Park Kahvesi* adlı eserde, “... dar çevresine kapanmış bir kasaba içindeki aydın ve devrimci gençlerin, kişisel çıkarları ve kinleri ile gerilik cephesine bağlanmış kimselerle yaptıkları bir mücadelenin tasviri yapılır.” (Alangu, 1965: 339). Cumhuriyetin kuruluş yıllarında küçük bir kasabada geçen romanda, hâkim gücü simgeleyen kasaba eşrafı ile yoksul halkı temsil eden vatansever aydın gençlerin çatışması ve karşılaştığı bürokratik engeller nedeniyle bu gençlerin, verdikleri mücadelede yalnız kalıp yenilmeleri eleştirel bir bakış açısıyla ortaya konur. Romanda “ülkenin sorunlarının yansımalarını anlatan yazar, Cumhuriyet’le gelen değişimleri de aktarır. Karı-kocanın kol kola gezmesi, davetlere birlikte gitmesi gibi Cumhuriyet’le gelen ayrıntılara da dikkat çeker.” (Taş, 1993: 89). Bu toplumsal meselelerin dışında *Nâbi'nin Park Kahvesi*’nde, Batı Anadolu’da küçük bir kasabadan hareketle aslında Anadolu’nun diğer kasaba ve köylerinin durumuna dikkat çekilir ve böylece pek çok toplumsal sorun işlenir.

Bu çalışmada Samim Kocagöz’ün *Nâbi'nin Park Kahvesi* adlı romanın, bireysel ve toplumsal izlekler bakımından incelenmesi amaçlanmaktadır. Alanyazın incelendiğinde Samim Kocagöz’ün *Nâbi'nin Park Kahvesi* adlı romanıyla ilgili doğrudan bir çalışmanın yer almadığı görülmüş, roman bireysel ve toplumsal izlekler bağlamında ele alınmıştır.

1. Mekân

Anlatma esasına bağlı metinlerde mekân, salt bir dekor olmaktan ziyade karakterlerin ruh hâllerinin ve algılarının yansıtılıp çözümlenmesinde ve bir coğrafyanın; tarihî, siyasi, kültürel, ekonomik ve sosyolojik özelliklerinin ortaya konmasında en temel unsurlardan biridir. Bu nedenle “Mekân unsuru, bir tanım veya takdim sorununun ötesinde işlevsel bir özellik taşır.” (Tekin, 2009: 129). Bu bakımdan romancı, mekânı, olayların cereyan ettiği çevreyi tanıtmak, roman karakterlerini oluşturmak, toplumu yansıtmak ve bir atmosfer yaratmak için kullanır. “Bakılan, sonra da görülen yerin anlamıdır mekân. Bizi içinde barındıran, ama bir o kadar da biçimleyen, duruşumuza/yaşayış ve hissedişimize gölgesi yansıyan, içselleşme/taşma anlarımızda bellek labirentlerinde gezinmemizi sağlayandır mekân.” (Andaç, 2006: 96). Kuşatıcılığı ile ön plana çıkan mekân, tüm anıları ve yaşanmışlıkları, kendi labirentleri içinde muhafaza eder. Böylece hafızaların ve anıların koruyuculuğunu yaparak mekân-insan ilişkisini ortaya koyar.

Mekân aynı zamanda insan yaşamında ontolojik bir anlam içerir. “... bireyin kendilik dünyasını kurmasında ve dünyayı tanımasında değiştirici ve dönüştürücü bir güce sahip olan mekân, üzerinde yaşanan topografik/fiziksel bir yerin ötesinde anlamlar barındırır.” (Kanter, 2013: 7). Fiziksel mekânın ötesinde ortaya konan imgesel çağrışımlar, yaşamın/metnin ontolojik yönden daha sistemli anlamlandırılmasını sağlar. “Bir kültür ve kimlik göstergesi olan mekân, farklılaşan, dönüşen, başkalaşan ve ayrışan dinamik bir yapıdır. Toplumsal süreçlerce yeniden üretildiği için biçim ve içerik bakımından daima değişme hâlinindedir.” (Urry, 1999: 42). Bir bakıma canlı bir varlık olarak değerlendirilen ve kendine özgü bir dili olan mekân, çağa ve algılara göre değişim gösteren bir yapıdadır.

Samim Kocagöz’ün *Nâbi'nin Park Kahvesi* adlı romanında mekân, Aydın’ın Söke kasabasıdır. Söke kasabası ve kasabanın kahvehanesi olan Nâbi'nin Park Kahvesi, olayın geçtiği genel mekânı oluştururken Menderes’in taşıdığı ova ve köyler de diğer mekânları oluşturur. Söke kasabası, Kurtuluş Savaşı’na tanıklık eden bir kasabadır ve kasabadaki Menderes Irmağı da kasaba halkının yaşamını belirleyen önemli bir etken olarak yer alır. Yazar, “... nehir her zamanki gibi, hain hain yerde sürünen bir yılanı benziyordu.” (NPK, s. 8) diyerek Menderes Irmağı’nı, yoksul halkı ezen kasaba eşrafı ve bürokrasiyle aynı tarafta değerlendirerek bir yılanı benzetir.

Romanda Söke kasabasının tarihî öneminden de ayrıntılı bir şekilde bahsedilir. İyonlardan Selçuklulara kadar pek çok millete ve uygarlığa ev sahipliği yapmış bu kasabanın, aslında medeniyetler beşiği bir yer olduğu ortaya konur. “Küçük yeşil tepelerin eteğindeki kasabanın önünde ova, Beşparmak Dağları’na doğru sisler, düşler içindeymiş gibi gözün alabildiğine uzanıyordu. Kasabamızın kucağında bulunduğu bu yeşil, küçük tepecikler, büyük Samsun Dağları’nın ucuna işlenmiş birer zümrüttür. (...) ova, eski Milet Kenti’nin kalıntılarının bulunduğu yerde denize kavuşur. Antik İyon uygarlığının incisi, en büyük ticaret limanı Milet, bugün denize özlemle uzaktan bakar.” (NPK, s. 128). Bu kasabanın, Menderes Irmağı’nın iki bin beş yüz yıl boyunca taşıdığı kum ve mil ile denizi doldurması nedeniyle Antik Çağ’ın en önemli liman kentlerinden biri olan Milet’in bugün denizden altı kilometre içerde kalmasıyla oluştuğu ifade edilir. Kasabanın tarihinin

anlatıldığı bu bilgiler ile aslında Menderes Irmağı'nın gücüne ve kasaba halkıyla yaşadığı çatışmaya vurgu yapılır. Bu sayede doğa/tabiata-insan ilişkisi bir kez daha gün yüzüne çıkarılır.

2. Mekân Olarak Kasaba

Köy ile şehir arasında bir geçiş yeri olan kasabalar; toplum içindeki yeri, köy ve şehir arasında kurduğu ilişki nedeniyle edebî eserlerde ele alınan önemli mekânlardan biri olmuştur. Bu nedenle köy ve şehir arasında bir köprü vazifesi gören kasabalar, bir uyum ve adaptasyon merkezi olarak değerlendirilmesinin yanında şehirden köye açılan bir kapı görevi üstlenir.

Köy ve kasabaların Türk edebiyatında tematik olarak yer edinmesi, gerçek anlamda Millî Edebiyat hareketi ile başlar. *“Millî Edebiyatçılar için Anadolu, ihmal edilmiş ve keşfedilmeyi bekleyen bir özün bulunduğu bir yerdir.”* (Oğuz, 2011: 690). Bu dönem eserlerinde, Anadolu'nun köy ve kasabalarının ve burada yaşayan insanların duygu, düşünce ve yaşam kültürlerinin ortaya konmaya çalışıldığı görülür. Böylece edebiyat, İstanbul dışında, Anadolu'ya ve Anadolu'nun köy ve kasabalarına da genişlemiş olur. Köy, kasaba ve kırsal mekânların romanda daha gerçekçi ve kapsamlı bir şekilde yer alması ise Cumhuriyet dönemi romanlarında görülür. Bu dönem sanatçı ve yazarları büyük bir sorumluluk ve bilinçle kendi hayatlarını Anadolu ile birleştirmeye başlar. Böylece kasaba ve kasabalıya ontolojik bakımdan yaklaşılması, bir milleti oluşturan bütünü iç ve dış dinamiklerinin görünür olmasını mümkün kılar. Asıl millîleşme ve siyasallaşma, Anadolu'nun köy ve kasabalarında yaşayan insanların iradesinin tam anlamıyla devreye girmesi ile sağlanmış olur.

Köy ile kent arasında sıkışıp kalmanın sıkıntısını yaşayan kasabalar aslında o bölgedeki insanların kimliğinin oluşmasında son derece belirleyici bir rol oynar. *“Küçük şehir veya kasaba, insanı keşfetmek hatta edebî anlamda icat etmek için ideal bir birim, geometrideki altın ölçüdür âdeti.”* (Karakoç, 1986: 48). Özellikle Millî Mücadele ve daha sonra Cumhuriyet dönemi romanlarında aktif bir şekilde yer alan kasaba mekânı ile Anadolu ve Anadolu'nun sorunları gün yüzüne çıkarılmaya çalışılır. Sezai Karakoç'un ifadesiyle *“küçük şehir”* olarak tanımlanan kasabalar, bir toplumun yalnızca coğrafi bir parçası değil; köklü bir geçmişe sahip olmasıyla pek çok yaşanmışlığın temsil edildiği mekânlardır. Aynı zamanda içinde bulundurduğu pek çok değer, kasabaların birer kültür taşıyıcısı olduğunu ortaya koyar.

Millî Mücadele ve Cumhuriyet yıllarında kasabalar, düşünce bağlamında şehirde yaşanan değişimlerin ve teknolojik alandaki gelişmelerin köylere ulaşmasında birer kapı rolü üstlenmiştir. *“Kasaba, aydınların düşünceleriyle hükümet siyasetini büyük halk çoğunluğuna aktaran bir geçit yeridir. Yukardan gelen herhangi bir düşünceye karşı belirli bir tepki göstermek, direnme duygusu kasabada doğar. Ancak kasaba şu veya bu şekilde bir fikir uğurunda hizaya getirildikten sonradır ki işler kolaylaşır.”* (Karpat, 1962: 53). Bu nedenle kasabalar, şehir ile köy arasında bulunan bir geçiş yeridir.

Kasaba edebiyatı ise *“... bir ucuyla köye, öbür ucuyla ağır sanayi yaşayışına pencereler açar ... kasaba edebiyatının ölçüleri, gerektiği kadar aşılardan öteki branşlarda sağlam eserler verilemez.”* (Karakoç, 1986: 47). Kasabalar, köy ile şehir arasında yer alan ve bir bütünü parçası olan coğrafi bir topluluğa soluk aldırarak mekânlardır. Kasabayı tam olarak çözümlemek ve ortaya koymak, köy ve şehirlerin çözümlemesi ve anlamlandırılmasında gerekli temel unsurdur. Bu bağlamda kasabalar; sosyo-kültürel, ekonomik, iktisadi, coğrafi ve psikolojik açıdan çok yönlü olarak değerlendirilmeli ve kasabaların varoluşsal topografyası çıkarılmalıdır.

3. Yazarın Kasaba Tasavvuru

Söke'nin köklü ailelerinden birinin oğlu olan Samim Kocagöz (1916-1993), Söke'de doğar. Yedi kuşak boyunca Söke'nin Burun köyünde yaşayan Kocagöz ailesi, toprak ağalığı ve çiftçilik yapmasıyla bilinir. Samim Kocagöz, ilk öğrenimini Söke'de, lise öğrenimini İzmir Erkek Lisesinde tamamlar. Lise yıllarında okulun futbol takımında oynayan yazar, daha sonra Sökespor takımında oynamaya başlar. Çocukluk yıllarına denk gelen Kurtuluş Savaşı'nda, Söke kasabasının yangınlara maruz kalmış çehresine tanıklık etmiş ve savaşın acısını derinden hissetmiştir. Yaşadığı çevrenin sorunlarını özümseyen yazar, bu sorunlara duyarsız kalmamış; büyük bir sosyal bilinçle gözlemlerini romanına aktarmıştır. Toplumcu gerçekçi çizgisini yansıtan ilk romanı olarak değerlendirilen *Nâbi'nin Park Kahvesi* adlı romanında, yakından gözlemlediği Söke kasabasını, tüm sorunları ve kişileriyle canlı bir şekilde ele alır. 1942'de Söke'de yazmaya başladığı bu romanı, 1944'te Lozan'da bitirir.

Samim Kocagöz, romanları ile kendi yaşamı arasında olan benzerliği, *“Elbette bir romancı gözlemlerinden, izlenimlerinden duygularından yararlanırken, kendi yaşantısından yararlanır; deneyleri, bilgisi bu iç dünyasının varlığını destekler.”* (Kocagöz, 1974) ifadesiyle ortaya koyar. Buna göre yazar; yaşadığı çevreyi, gözlemlediği ve tanıklık ettiği kişi, olay ve mekânları romanlarında gerçekçi-gözlemci bir çizgide ele alır. Özellikle Batı Anadolu insanının geçirdiği tarihî süreci ve ortak değerlerini canlı bir şekilde yansıtan Samim Kocagöz'ün, Anadolu insanı ile bütünleştiği görülür.

4. Romanda Öne Çıkan Bireysel ve Toplumsal İzlekler

4.1. Çatışma

Çatışma; insanın, şuurlatında kendi kendine yaptığı mücadele ve hayatı hakkında içinde bulunduğu ruhsal durumlarıdır. Düşünce ve kanıların birbirine zıtlığından kaynaklanan çatışma, bireysel düzeyde gerçekleşebileceği gibi bireyler ve toplumlar arasında da gerçekleşebilir. “Çatışma genel olarak kişilerin veya grupların birbirlerinden beklentilerinin uyuşmazlığı, amaç ve hedeflerindeki farklılıklar, iletişim bozuklukları ve benzeri nedenlerle ortaya çıkar.” (Bilgin, 2007: 72). Karşıtlıklardan doğan çatışma; toplumsal, kültürel, sosyo-ekonomik etkenler ve din olmak üzere pek çok olguyla ilişkilendirilir.

Nâbi'nin Park Kahvesi adlı romanda çatışma, çok boyutlu olarak ele alınmıştır. Bu nedenle *Nâbi'nin Park Kahvesi*, bir çatışma romanı olarak değerlendirilir. Bu bağlamda romanda eski-yeni çatışması, aydın gençler ile kasabanın hâkim güçleri olan eşraf arasındaki çatışma, Kurtuluş Savaşı'na katılanlar ile katılmayanların çatışması, eşrafın eşrafla çatışması, halk-eşraf çatışması, madde-ruh çatışması, insan-tabiat çatışması, mesleki ve bireysel çatışma gibi pek çok çatışma türü görülür:

4.1.1. Mesleki Çatışma

Romanda mesleki çatışma, öğretmenlik ve doktorluk göreviyle kasabada bulunan kişiler aracılığıyla sunulur. Buna göre Sıtkı Öğretmen ile Zafer Öğretmen ve Belediye Doktoru Reşat Bey ile Hükümet Doktoru Sezai Bey arasında meslek ahlakı bakımından yaşanan çatışmalar ele alınmıştır.

Halkevi Edebiyat Kolu Başkanı olan Zafer Öğretmen, Halkevi'nin kitaplığında bulunan Servet-i Fünûn ciltlerini, bütün eski gazete ve koleksiyonları, Halkevi'ne konferansa gelen ziyaretçilere ikram edilen çay ve pastanın parasını karşılamak için “...bu eski gazete, dergiler işe yaramaz; çok eski bunlar, helvacılara okkayla verin gitsin!” (NPK, s. 52) diyerek gizlice sattırır. Zafer Öğretmen'in, bir öğretmen olarak kitapların ve edebî eserlerin önemini anlamaması, Halkevi'ne kitaplardan yararlanmak için gelen gençlerin yolunu kapaması, onun meslek ahlakından yoksunluğunu ve yozlaşmışlığını ortaya koyar. Zafer Öğretmen'in bu kitap ve dergileri satması, kasabada, “Bu namussuzluk, bu devlet, millet malına el uzatma, bu ilim ve de irfan düşmanlığı, elbette Zafer Bey'in yanına kâr kalmayacak...” (NPK, s. 57) şeklinde konuşulmasına ve kasaba halkı tarafından büyük bir tepki çekmesine neden olur.

Kasabada insan tahlil etmedeki başarısıyla bilinen Lutfullah Efendi, bu kasabadan yetişmiş biri olan Zafer Öğretmen'i, “palavracı” (NPK, s. 55) diye tanımlarken kasabanın bir başka öğretmeni olan ve kasabaya tayin ile gelen Sıtkı Öğretmen'i, kasabanın en bilgili kişisi olarak görür; ona her zaman saygı duyar. Sıtkı Öğretmen, Halkevi'ndeki Servet-i Fünûn ciltlerinin kaybolduğunu ilk fark eden kişidir. Konuyu araştırdıktan sonra Zafer Bey'in, bu kitap ve dergileri sattığını öğrenir ve onu dava eder. Sıtkı Öğretmen'in bu durum karşısındaki şaşkınlığı ve üzüntüsü, “Sıtkı, bir öğretmenin bu çeşit bir halt etmesini bir türlü hazmedemiyordu. Bu işi mesleğine hakaret sayıyordu.” (NPK, s. 56) ifadeleriyle dile getirilirken Doktor Reşat'ın, Sıtkı Öğretmen'i “Beş parmak bir olmaz...” (NPK, s. 56) diyerek sakinleştirdiği ve teselli ettiği görülür. Doktor Reşat'ın “Beş parmak bir olmaz...” ifadesiyle aynı mesleği icra eden kişilerin meslek ahlakı bakımından birbirinden farklı olduğuna ve meslektaşlar arasında da yozlaşmış ve kendi değerlerinden kopmuş insanların var olduğuna işaret edilir. Aynı şekilde başkişi Mustafa, Sıtkı Öğretmen'i gözlemleyerek “Sıtkı'nın ağzını bıçak açmıyordu. Çok üzgün görünüyordu. Onun Serveti Fünun ciltlerine mi, yoksa bir öğretmenin böylesine bir tutumuna mı üzüldüğünü iyice kestiremiyordum. Sormaya da cesaret edemiyordum.” (NPK, s. 57) demesi, meslek ahlakı ve sosyal duyarlılık bakımından Sıtkı Öğretmen ile Zafer Öğretmen'in yaşadığı çatışmayı bir kez daha ortaya koyar. Sıtkı Öğretmen'in, Halkevi'ndeki bilgi kaynağı bu kitapların, Zafer Öğretmen tarafından bilinçsizce ve sorumsuzca satılması karşısındaki durumu ve duruşu, Sıtkı Öğretmen'in hem bir vatandaş hem de bir öğretmen olarak görev ve sorumluluklarının bilincinde olduğunu gösterir. Bütün bunlar değerlendirildiğinde Sıtkı Öğretmen ile Zafer Öğretmen'in yaşadığı çatışma gözler önüne serilir.

Nâbi'nin Park Kahvesi romanında görülen başka bir mesleki çatışma ise Hükümet Doktoru Sezai Bey ile Belediye Doktoru Reşat Bey arasında yaşanır. Kasabanın Sıtma Savaş Derneğinde çalışan Sezai Bey, görev saatinde dispanserde bulunmaz ve dispanserin alt katını kömür deposu olarak kullanır. Üst katını ise kümes şeklinde düzenleyerek burada tavuk yetiştirir. Dispanserin kapısı açılınca tavuklar dışarı kaçışmaya başlar. Devletin sağlık kurumunu, bu şekilde sağlıksız ve elverişsiz bir ortam hâline getirerek kendi özel mülkü gibi kullanması ve kendi çıkarı doğrultusunda kazanç sağlayacak bir yer olarak tertip etmesi, Sezai Bey'in hem bir birey hem de bir doktor olarak yozlaşmışlığını ortaya koyar.

Sezai Bey, kasabanın ileri gelenleri ile ilişkilerini iyi tutarak onların desteğini arkasına alır böylece kasabada daha özgür ve güçlü davranma imkânı bulur. Uzun süre kasabada bulunduğu için gayriahlaki yoldan yüklü bir kazanç elde eder. Evlenecek olanlara, kişilerin maddi durumuna göre beş liradan iki yüz liraya kadar muayene etmeden sağlık raporu verir. Vizite parasını peşin almadan hastaları muayeneye gitmez, büyük bir kümesi andıran dispanserin önünde bekleyen hastaları, bedavacı olarak nitelendirir ve onlara hakaretlerde bulunur. Son zamanlarda lüks bir otomobil alarak küçücük kasabada hastaları otomobil ile ziyaret etmeyi âdet edinir. Daha sonra muayene ücretlerine, otomobilinin benzin parasını

da ilave eder. Benzin parasını alamayacağı düşündüğü hastaları muayeneye gitmediği için pek çok kişinin öldüğü bilinir. Hatta Sezai Bey, işi iyice çığırından çıkararak çarşıdaki esnafı haraca bağlar. Bütün bunlar, Sezai Bey'in bireysel olduğu kadar meslek ahlakı bakımından da yozlaşmış, görev ve sorumluluk bilincinden yoksun olduğunu somutlar. Sezai Bey, bu hâliyle icra et(me)tiği doktorluk görevi noktasında, sonraki süreçte kasabaya atanan Belediye Doktoru Reşat Bey ile hem bireysel hem de mesleki bakımdan çatışma yaşar.

Belediye Doktoru Reşat Bey ise kasaba halkı için canını dişine takan ve özveriyle çalışan bir doktordur. Millî bilinci yüksek ve kendi öz değerlerinin farkında aydın bir genç olan Reşat Bey, hela sularının, kuyu sularına sızmasıyla kasabada tifo hastalığının baş gösterdiğini fark eder. Bunu engellemek için Belediye Meclisi'yle hareket ederek kasabanın su kuyularının kapatılması ve tulumbarın sökülmesi için çaba sarf eder, böylece hastalığın önüne geçer. Bunun dışında mahalle aralarında yaşanan gayriahlaki ilişkilerin neden olduğu bulaşıcı hastalıklara yakalanan gençleri kurtarmak için türlü fedakârlıklarda bulunur.

Reşat Bey'in, meslek ahlakı bakımından Sezai Bey'den farklı olduğu Feramüş adlı hastaya yaklaşımıyla da ortaya konur. Kurtuluş Savaşı'na ve Çanakkale Savaşı'na katılmış Feramüş adlı bir kasabalının, başına aldığı şarapnel parçaları nedeniyle başının bir bölümü yamru yumru kalır. Başında kalan şarapnel parçası, bir süre sonra beynine baskı yapmaya başlar. Bu nedenle Feramüş'un baş ağrısı, dayanılamayacak bir hâl alır. Reşat Bey, Feramüş'un bu durumuna duyarsız kalmaz; ona teknolojinin artık ilerlediğinden ve İzmir'de röntgen çekilebildiğinden bahsederek röntgen sonucuna göre bu acının sona erme ihtimali olduğuna dair bilgi verir. Feramüş'un, tedavi masraflarını karşılayabilecek durumunun olmadığını söylemesi üzerine ona, Çanakkale gazisi olduğunu hatırlatır ve Belediye Meclisi'nden tedavi masrafları için bütçe ayarlatır. Sezai Bey, insanları ölüme terk ederken Reşat Bey, insanları tedavi etmek için türlü zorluklara göğüs gerer.

Kasabanın hâkim güçlerinin, Sezai Bey gibi yozlaşmış bir doktorun dispenserdeki yaptıkları ve halka karşı olumsuz tutumları karşısında hiç müdahale etmediği hatta arka planda Sezai Bey'i desteklediği görülür. Bu güçlerin; kasaba halkına hizmet eden, onları salgın hastalıklardan koruyan, muayene ve ilaç parası almayan Reşat Bey'e karşı ise halkı bilinçlendirmesinden endişe duydukları için kasaba halkını türlü hilelerle kışkırttığı görülür. Bu kişiler, kendi çıkarlarına engel teşkil edeceğini düşündüğü Reşat Bey'in, en sonunda kasabadan sürgün edilmesine neden olur. Bütün bunlar, Reşat Bey'in büyük bir görev bilincine sahip ve kendini kasaba insanına adanmış bir genç olduğunu ortaya koyarken aynı zamanda Hükûmet Doktoru Sezai Bey ile bireysel ve mesleki bakımdan yaşadığı çatışmayı gözler önüne serer.

4.1.2. Bireysel Çatışma

Nâbi'nin Park Kahvesi romanında görülen bir başka çatışma ise bireysel düzlemde yaşanır. Bu bireysel çatışma, Kurtuluş Savaşı ve Çanakkale Savaşı gazisi olan Feramüş adlı vatansever bir kasaba sakini ile savaşa katılmadığı hâlde kendini savaşa katılmış gibi gösteren kasaba eşrafından Hulki ve Zati Bey'in yaşam koşulları noktasında kendini gösterir. Romanda bu çatışma, onlar, Feramüş'un "*kesip attığı tırnak bile olamazlar.*" (NPK, s. 16) ifadesiyle de somutlaştırılır. Kasabanın Kurtuluş Savaşı'na katılmış ve sevilen eşrafından Mehmet Bey'in cephe arkadaşı olan Feramüş, katıldığı savaşlarda vatani için sonuna kadar mücadele etmiş ve kafasına gelen şarapnel parçalarıyla yaşamaya mahkûm olmuştur. Daha sonraki süreçte bu parçaların beynine baskı yapmasıyla dayanılamayacak ağrılar çeker. Yoksulluk içinde yaşar, ayakları çıplaktır, üzerinde doğru dürüst giyecek kıyafeti yoktur (NPK, s. 130). Gelişen teknolojiyle İzmir'de röntgen çekilerek bu ağrılarına bir çözüm bulunabileceği söylenmesine karşın o, tedavi masraflarını karşılayamayacağını düşünerek bu teklifi kabul etmez. Bunun üzerine Belediye Meclisi'nden bu tedavi için bir bütçe talep edilir ve Feramüş tedaviye ikna edilir. Öte yandan işgal güçlerini destekleyen ve savaşa hiç katılmadığı hâlde kendini savaşa katılmış gibi gösteren Hulki Bey'in ve kasabada seilmeyen diğer bir eşraf olan Zati Bey'in, politik ve bürokratik yapının desteğini de arkasına alarak maddi ve manevi bakımdan rahatlık içinde yaşadığı görülür.

Savaşa bizzat katılarak ağır yaralanan Feramüş'un yoksulluk içindeki sefil yaşayışı ile savaşa katılmadığı hâlde kendini savaşa katılmış gibi gösteren ve devletin türlü imkânlarından yararlanan Hulki ve Zati Bey'in durumuna dikkat çekilerek o süreçte savaş gazilerine maddi ve manevi bakımdan destek olunmadığının eleştirisi yapılır. Devletin resmî kurumlarının, çıkarıcı ve yozlaşmış kişilerin her zaman yanında olup onların işlerini yürütürken Feramüş gibi fedakâr ve vatansever kişilerin görmezden gelindiği gerçeği vurgulanır.

Romanda bireysel düzeyde görülen bir başka çatışma da kasabanın Belediye Doktoru Reşat Bey ile kasaba eşrafından Zati ve Hulki Bey arasında yaşanır. Meslek ahlakına sahip olan Reşat Bey, kasaba halkının sağlığı için kasabada birtakım girişimlerde bulunur. Evlerin hela çukurlarından sızan pis suyun, kuyulara sızması nedeniyle kasabada tifo hastalığı baş gösterir. Bu hastalığı önlemek için Belediye Meclisi'nin kararı ve Reşat Bey'in yardımıyla kasabadaki su kuyuları kapatılır. Tulumbarar söktürülerek halkın içme suyunun, borularla gelen şebeke suyundan karşılanması sağlanır. Aynı şekilde kasabada gayriahlaki yaşanan ilişkilerin ve buna bağlı oluşan salgın hastalıkların önlenmesi için kasabada bir genelev açılmasına Doktor Reşat Bey tarafından onay verilir. Bunu fırsata çeviren Zati Bey ile Hulki Bey, kasabadaki kahvehaneleri tek tek gezer ve Reşat Bey'in kasabanın ahlakını bozan alçak biri olduğuna dair dedikodular yayar. Kasabada pek çok girişimde bulunan Reşat Bey'in, kasaba halkını bilinçlendirerek aydınlatmasından endişe duyan Zati Bey, çeşitli

dedikodular çıkararak Reşat Bey'e karşı kasaba halkını kışkırtmaya çalışır. Kasabanın berber dükkânında Milletvekili ile bir araya gelen Zati Bey, kasaba ahalisinin Reşat Bey'den rahatsızlık duyduğunu bu nedenle kasabada bir isyan çıkmasından endişelendiğini dile getirerek Reşat Bey'in, kasabadan sürgün edilmesinin iyi olacağına vurgu yapar. Milletvekili, Ankara'ya döndüğünde bu işle ilgileneceğini belirtir. Bireysel düzeyde yaşanan bu çatışmada ezici ve hâkim gücü temsil eden Zati ve Hulki Bey'in galip geldiği görülür. Sonunda Reşat Bey, kasabadan sürgün edilir ve verdiği mücadelede yenik düşerek görevinden istifa eder.

4.1.3. Eşraf-Eşraf Çatışması

Nâbi'nin Park Kahvesi romanında öne çıkan bir diğer çatışma, kasaba eşrafı arasında yaşanır. Bu çatışma aynı zamanda Kurtuluş Savaşı'na katılanlar ile katılmayanların çatışmasını içerir. Bu bağlamda eşrafın eşrafla olan çatışması, kasabanın sevilen eşrafı Mehmet Bey ile kasabanın hâkim güçleri olarak bilinen Zati ve Hulki Bey arasında yaşanır. Mehmet Bey, katıldığı İstiklal Harbi'nde kulağını kaybeder ve kasabaya gazi olarak döner. Sonraki süreçte İstiklal Harbi'nden sonra kurulan Halk Fırkası'nın kasabada mutemedi olur. Mehmet Bey'in, kasabanın diğer eşraf kesiminden farklı, millî bilinci yüksek ve vatansever biri olduğu ve kasaba halkı tarafından sevildiği, başkışı Mustafa tarafından şöyle aktarılır:

"Bir kere Mehmet Amca'nın kasabamızın eşrafından olmasına karşın, Zati Bey gibi kötü şöhreti yoktu. Para canlısı değildi. Kasabada sivri işler yapmaz, kimsenin de gözüne batmazdı. Ne zaman sırası gelip sözü edilse, 'Allah için namuslu adamdır!' denirdi. Halk onun doğru sözlü, açık kalpli oluşundan ötürü hatırını çok sayardı." (NPK, s. 13).

Mehmet Bey, kasabada sevilen, saygı duyulan ve sözüne itimat edilen biridir. Haksızlığın karşısında durur, diğer eşrafa karşı yoksul halkı savunur. Kasabanın başka bir eşrafı olan Hulki Bey ise İstiklal Savaşı yıllarında Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğindeki millî kuvvetlere karşı İngilizleri destekler ve İngiliz Muhipleri Cemiyeti'ne üye olur. Savaşın sonunda Mustafa Kemal Paşa'nın başarısından sonra taraf değiştirir ve etrafta, kendini savaşa katılmış bir vatansever olarak tanıtır. Hulki Bey hakkında verilen şu bilgiler, bir eşraf olarak Hulki Bey'in yozlaşmışlığını ve kasabadaki çıkarıcı gücü temsil ettiğini gözler önüne serer:

"Bu adam, çıkarı için kasabanın her sorununa, kasabalının ensesine yapışan bir atsineğidir. Zati Bey gibilerle işbirliği yaparak kasabalıyı avucunun içine almak, sömürmek sevdasındadır. (...) Aklınca işlerini, işbirliği yaptığı kişilerin işlerini yürütmek için kasabaya her yeni gelen kaymakamı, memuru avucunun içine almak ister. Yöntemi bilinen bir yöntemdir, kasabaya her yeni gelen memur, kasabamızı şerefliendirmesinin armağanı olarak geldiğinin ikinci, üçüncü günü büyük bir ziyafet masasının başına oturur. Kasabada kaldığı sürece yönetimde söz sahibi memurların sık sık armağanları eksik edilmez. (...) Ben kendimi bildim bileli, bu kasabada hep Zati Beyler, Hulki Beyler olmuştur. Bunlar Osmanlı'dan kalma, yeni Cumhuriyetimizin çıban başlarıdır." (NPK, s. 14-15).

Eskinin temsilcisi olan ve kendi özlerine/kimliklerine yabancılaşmış bu kişiler, kasabanın resmî makamları üzerinde de söz sahibi olur. Yazar, Mehmet Bey ile Hulki ve Zati Bey'in karşılaştırmalarını yapıp çatışmasını ortaya koyarak aslında kasabanın olumsuz eşrafını temsil eden Hulki ve Zati Bey'in durumunu gözler önüne serer. Buna göre bu olumsuz eşraf tipinin; kendi çıkarı için halkı ezen, sömüren, onları görmezden gelen, haksızlık yapan, türlü kötü işlere başvurarak resmî birim ve kişiler üzerinde hâkimiyet kuran, adaleti yanılınan yozlaşmış ve bencil kişiler olduğunu ortaya koyar.

4.1.4. Madde-Ruh Çatışması

Nâbi'nin Park Kahvesi adlı romanda maneviyata karşı maddiyatın öne çıkarıldığı madde-ruh çatışması, Cemile'nin helvacı çırağı Muhlis'in yerine zenginliğiyle ön plana çıkan kasaba eşrafından Zati Bey'i tercih etmesi ile ortaya konur. Muhlis, Cemile adında bir kızı sever, Cemile de Muhlis'i sever ancak bir süre sonra kasabanın zengin eşrafından Zati Bey'le evlenir. Başlangıçta Zati Bey'in kendisinden çok büyük olduğunu söyleyerek onunla asla evlenmeyeceğini söyleyen Cemile, Zati Bey'in sunduğu maddi imkânlar karşısında Zati Bey'le evlenmeyi kabul eder ve bu evlilikte oldukça mutlu olur. Madde-ruh çatışmasını ortaya koyan bu durumu başkışı Mustafa şöyle izah eder:

"Bu işler hep para yüzünden çıkıyordu. Zati Bey'in de parası olmasaydı, Muhlis'in elinden sevdiğini alabilir miydi? Çocuk, günün birinde belki de bir helvacı dükkânı sahibi olacaktı. Cemile'yle pekâlâ geçinir giderdi. Muhlis'in dediğine bakılırsa, Cemile onu seviyordu. Zati Bey ortalık yerde boyunu göstermemiş olsaydı, bakkal Mahmut'un kızı Cemile, helvacı kalfası Muhlis'e koşa koşa varacaktı." (NPK, s. 181).

On sekiz yaşında bir genç kız olan Cemile'nin, kendisinden oldukça büyük olan Zati Bey'le evlenmeyi kabul etmesi, Muhlis'in aşkına karşılık Zati Bey'in maddi zenginliğini tercih ettiğini gösterir. Bu nedenle Muhlis'in kendini içkiye vermesi ve batıl inançlardan yardım umması, onun madde-ruh çatışmasının kurbanı olduğunu ortaya koyar.

4.2. Yozlaşma

Yozlaşma, “özündeki iyi nitelikleri birtakım dış etkenlerle zamanla yitirmek, soysuzlaşmak, özünden uzaklaşmak, bozulmak, dejenere olmak” (www.sozluk.gov.tr., Erişim tarihi: 09.05.2020) anlamlarına gelmektedir. Bu bağlamda yozlaşma, bireyin kişisel çıkarlarını ön plana çıkararak kendi değerlerinden uzaklaşması ya da bir yapının, bir durumun veya bir işin bozuma uğramasıdır. “Yozlaşma, insanın mesleki ve ahlaki bakımdan kendisine, değerlerine ve bütün insanlığa yabancılaşmasından kaynaklanan bir problemdir.” (Korkmaz, 2016: 133). Genellikle siyasi, mesleki ve ahlaki boyutta gerçekleşen bireysel ve toplumsal yozlaşma, yabancılaşmayı ve özünden uzaklaşmayı içerir. Bu bağlamda *Nâbi'nin Park Kahvesi* romanında hem bireysel hem de toplumsal düzeyde gerçekleşen yozlaşmayı görmek mümkündür:

4.2.1. Bireysel Yozlaşma

Nâbi'nin Park Kahvesi romanında bireysel yozlaşma; kasaba eşrafından Hulki ve Zati Bey, kasabanın Su İşleri Müdürü, Halkevi Edebiyat Kolu Başkanı Zafer Öğretmen ve kasabanın Hükümet Doktoru Sezai Bey'in kişiliğiyle ortaya konur. Kasabanın sevilen eşrafından Mehmet Bey, kasaba eşrafından Hulki Bey'in, İstiklal (Kurtuluş) Savaşı sırasında İngiliz Muhipleri Cemiyeti'ne üye olduğu, Mustafa Kemal Paşa ve Cumhuriyet'e karşı olduğu bilgisini kasabanın vatansever aydın gençleri ile paylaşır. Buna göre Kurtuluş Savaşı yıllarında hâkim güçlerin yanında olan Hulki Bey, Mustafa Kemal Paşa ve silah arkadaşlarının başarısı neticesinde durumu kendi lehine çevirir ve hemen taraf değiştirerek kendini Kurtuluş Savaşı'na bizzat katılmış gibi gösterir. Hulki Bey'in, kendi milletine karşı güçlü taraf olarak gördüğü işgal kuvvetlerini desteklemesi, bireysel yozlaşmayı ortaya koyar. Kasabanın doktoru Reşat Bey, Hulki Bey hakkında öğrendiklerinin şaşkınlığını şöyle dile getirir:

“Aklım almıyor, bir kişi çıkarı için nasıl bu denli hırslı, kötü yürekli olabilir? Bu adamın kasabada yapmadığı rezalet yok... Üstelik kahvelerde, meyhanelerde, 'Ben İstiklal Harbi'nde şöyle hizmet ettim, ben milletin kölesiyim!' diye atıp tutuyor. Demek halk ne şirret bir adam olduğunu biliyor da sesini çıkarmıyor...” (NPK, s. 16)

Her zaman kendi kişisel çıkarlarını ön planda tutan bu insanlar, kasabanın türlü sıkıntılarını kendi lehine çevirmeyi bilen, öz değerlerini ve millî kimlik bilincini yitirmiş kişilerdir. Hulki Bey de kendi değerlerinin yitimiyle yaşayarak başta kendisi olmak üzere yaşadığı çevreye ve kültürüne yabancılaşır. “Yabancılaşma en yaygın anlamı ile kişinin kendilik değerlerinden kopması ve öteki olma yolunda ilerlemesidir.” (Kanter, 2009: 1608). Kendi kültüründen kopan birey, kendi değerlerini kaybederek yabancılaşma sürecine girer.

Romanda hem bireysel hem de toplumsal olarak değerlendirilebilecek bir başka yozlaşma ise kasabanın Su İşleri Müdürü ile kasaba eşrafından Zati Bey arasında yaşananlar aracılığıyla sunulur. Zati Bey, Menderes Irmağı'nın taşmasıyla ovanın sular altında kalmasını ve bu sayede bataklıklarda yetişecek olan sazlardan yüksek miktarda para kazanmayı amaçlar. Bunun için kasabanın Su İşleri Müdürü'ne rüşvet vererek düzmece bir gerekçeyle onun resmî bir yazı yazmasını sağlar. Su İşleri Müdürü, Zati Bey'den aldığı rüşvet karşılığında resmî bir yazı yazar. Yazdığı yazıyla iş makinelerinin yanlış yerde durduğunu ve bu makinelere artık yakıt tahsisatı da yapılamayacağını gerekçe göstererek Menderes'in denize rahat dökülebilmesi ve bu sayede kasabanın ovalarına taşmasını engellemesi için çalışan iş makinelerinin durdurulması hususunda karar verir. Böylece Menderes'in taşarak tüm ovayı sular altında bırakması için gerekli ortamın oluşmasına zemin hazırlar.

Su İşleri Müdürü, Menderes'in taşmasını engellemesi için çalışan iş makinelerinin durdurulması hususunda verdiği karar ile büyük bir yozlaşma örneği sergiler. Mühendis Bekir, “*Su İşleri Müdürü'nü ne yapacağız? Adam, Menderes'ten güçlü...*” (NPK, s. 39) diyerek yozlaşmanın boyutunu somutlar. İş makinelerinin tekrar çalışması için kasaba halkının yaptığı bütün girişimler, yozlaşmış bürokrasi karşısında sonuçsuz kalır.

Kendilik değerlerini yitirerek bozuma uğramış olan Zati Bey, Menderes Irmağı'nın taşmasıyla bataklıkların kurumasını engelleyerek bu bataklıklarda yetişen sazlardan kazanacağı binlerce liranın hesabını yapar. Üstelik bir yolunu bulup bu bataklığın tapu senedini de üzerine alır. Kendi çıkarını düşünürken ovanın sular altında kalmasını, kasaba halkının emek verdiği mahsulünü kaldıramamasını ve oluşan bataklığın neden olduğu sıtma hastalığını görmezden gelir. Tüm kasabanın emeğine karşılık Zati Bey'in bu bencilce isteği, onun yozlaşmışlığını gözler önüne serer ve bu durum, başkışı Mustafa tarafından şöyle aktarılır:

“Eğer bu yıl Menderes taşmasaydı, Zati Bey avucunu yalardı. Şu ırmak iki yıl taşmasın, o balkan kurur, Zati Bey de on para kazanamaz. Onun için her yıl Menderes'in taşması için elinden geleni ardına koymuyor. Bu yıl olanları, Bekir'in başına gelenleri biliyorsunuz... (...) Zati Bey'in nasıl Su İşleri Müdürü'ne rüşvet verdiğini; Bekir'in başına gelenleri, sonunda neden öldüğünü saydım döktüm. (...) Bizim gibi bir karış üç beş karış toprağı olan enayilerin, ireşberin kamında kırk yıl vardır diyerekten imanımız gevresin, Zati Bey gibi imansızlar Menderes'i taşıyıp para kazansın... Kasaba, kasabanın köyleri, bütün halkın ekmeğiyle oynuyor bu adam! Ayağımızda çarık, pabuç kalmadı. Ne zaman Devlet,

Menderes'in çaresine bakmaya kalkışsa, hani hiç olmazsa yarınıtları tamire kalkışsa, bu herif Devlet'in ayağını çelmeliyor be yahu! Ankara'dakiler işi anlayıp rüşvet alanı kimi zaman yakalıyor ama, bade harab-ül Basra! Zati Beyefendi yılda kazandığı otuz binin üçünü, beşini birilerine veriyor, sen sağ, ben selamet! Bizim öte yandan güneşin altında canımız çıkmış, yağmurun altında anamızdan emdiğimiz burnumuzdan gelmiş, ovayı su götürmüş, bunca çiftçinin ektiği tohum çürümüş, su altında, Zati Bey'in umurunda mı? Beyefendi yaşına başına bakmadan Helvacı Muhlis'in sevdiği on sekizindeki bir kızı çekip koynuna almış, buzlu rakısına, balık yumurtasını meze edip içer... Biz taş yiyelim! İyi mi!" (NPK, s. 158)

Zati Bey'in ve Su İşleri Müdürü'nün iş makinelerinin çalışmasını el birliğiyle engellemesi üzerine beklenildiği gibi Menderes taşar ve tüm ova sular altında kalır. Verdikleri bin bir emeğe rağmen hâlâ yoksulluk içinde yaşayan halk, tarım ürünlerinin sular altında kalışını çaresizce izlerken Zati Bey, Menderes'in taşmasıyla bataklıklarda kendiliğinden yetişen kamışlar sayesinde hiç emek vermeden otuz bin lira kazanacağı günün rahatlığını yaşar. Burada bir eşrafın çıkarı için pek çok insanın mağdur edildiği görülür. Bu süreçte resmî kurumlardaki yozlaşma gözler önüne serilerek bürokrasinin, mağdur olan yoksul halkın yanında değil; Zati Bey gibi kasaba zenginlerinin yanında olduğu, onlara kirli işlerinde imkân tanıdığı ve âdeta onların oyuncağı hâline geldiği ortaya konur. Böylece sistemin, zengini desteklerken yoksulu ise iyiden iyiye ezdiğine işaret edilir. Ayrıca hiç emek vermeyen Zati Bey'in sazlığının taşkınla beraber gelişip büyümesine karşın toprağa bin bir emek veren kasaba halkının, mahsullerini kaybetmesi aslında halk-eşraf arasındaki çatışmayı da somutlar.

Bütün bunların dışında Zati Bey, kasabaya yeni atanan yüksek mevkideki her memuru, kendi safına çekmek ve kişisel çıkarı için hâkimiyeti altına almak amacıyla kendi evinde bu kişilerin onuruna şatafatlı ziyafetler düzenler. Hulki Bey de kişisel işlerini yürütmek için kasabaya yeni atanmış kaymakam ve memurlara hediyeler vererek onları âdeta avucunun içine alır. Böylece eskinin temsilcisi olan ve kendi özlerine/kimliklerine yabancılaşmış bu kişiler, kasabanın resmî makamları üzerinde de söz sahibi olur. Bunun dışında Zati ve Hulki Bey bir olup kasabada kendi çıkarlarına ters düşen insanlara karşı kasaba halkını kıskırtmak amacıyla kasaba kahvehanelerini dolaşır. Bu durum romanda "*Meğer sonradan öğrendim ki, milleti kıskırtmak için Zati Bey'le kasabadaki kahveleri gezerlermiş...*" (NPK, s. 141) şeklinde ifade edilir. Bütün bunlar, Zati Bey ile Hulki Bey'in yozlaşmış bireyler olduğunu bir kez daha gözler önüne serer.

Bir başka yozlaşma da kasabanın olumsuz öğretmen tipini temsil eden Zafer Bey ile ortaya konur. Halkevi Edebiyat Kolu Başkanı olan Zafer Öğretmen'in, Halkevi'nin kitaplığında bulunan Servet-i Fünûn ciltlerini ve bütün eski gazete koleksiyonlarını, Halkevi'ne konferansa gelenlerin pasta ve çay paralarını karşılamak için gizlice sattığı ortaya çıkar. Bir öğretmen olarak Zafer Bey'in yaptığı bu eylem, devletin ve milletin malına el uzatma, zarar verme hatta ilim düşmanlığı olarak nitelendirilir. Bu bakımdan bu davranış şekli, Zafer Bey'in hem bireysel hem de mesleki bakımdan yozlaşma içinde olduğunu gösterir.

Kasabada görülen bir başka yozlaşma ise Hükûmet Doktoru Sezai Bey'in hem meslek ahlakından hem de bir birey olarak değerlerinden uzaklaşmasıyla ortaya konur. Sezai Bey, Sıtma Savaş Demeğinde görev yapar. Ancak çalışma saati içinde görevinin başında olmadığı gibi dispanserin alt katını kömür deposu olarak kullanır, üst katını ise kümes olarak düzenleyerek burada tavuk yetiştirir. Devletin sağlık kurumunu, bu şekilde sağlıksız ve elverişsiz bir ortam hâline getirerek kendi özel mülkü gibi kullanması ve çıkarı doğrultusunda kazanç sağlayacak bir yer olarak tertip etmesi, Sezai Bey'in bir birey ve bir doktor olarak yozlaşmışlığını gözler önüne serer. Yıllardan beri kasabada bulunan Sezai Bey, burada kendine bir çevre edinmiş maddi bakımdan da iyi bir birikim elde etmiştir. Beş liradan iki yüz liraya kadar muayene etmeden rüşvetle evlenme raporu verir. Kasabanın ileri gelenleriyle arasını iyi tutar. Devletin dispanserine muayene olmak için gelen yoksul kasaba halkını bedavacı olarak niteler ve onlara hakaret eder. Küçük kasabada yakındaki hastaları bile muayene etmek için arabayla gider, daha sonra muayene ücretlerine arabasının benzin parasını da ekler. Benzin parasını alamayacağını düşündüğü hastaları muayene etmeye gitmediği için pek çok hastanın öldüğü bilinir. Belediye Doktoru Reşat Bey kasabaya gelene kadar kasabanın belediye doktorluğunu da Sezai Bey yapar ve bu süreçte çarşı esnafını haraca bağlar. Sezai Bey, görev ve sorumluluklarını yerine getirmeyerek devletin imkânlarını kötüye kullanır. Tüm faaliyetlerini çıkar ilişkisine dayandıran Sezai Bey'in, meslek ahlakından yoksun olduğu gibi insani değerlerini de kaybettiği görülür. Bütün bunlar, Sezai Bey'in yozlaşmışlığını ortaya koyar.

Bunların dışında *Nâbi'nin Park Kahvesi* adlı romanda yozlaşma ve ahlaki çöküntü, mahalle aralarında yaşanan gayriahlaki ilişkiler ve bu ilişkilerin neden olduğu bulaşıcı hastalıklara dikkat çekilmesiyle de ortaya konur. Ayrıca belediye başkanlığı seçimlerinde adaylığını koyan kasaba eşrafından Hulki Bey'in, etrafındaki kadınlarla olan gayriahlaki ilişkisine de vurgu yapılır.

4.2.2. Toplumsal Yozlaşma

Nâbi'nin Park Kahvesi romanında toplumsal düzeyde görülen yozlaşma, devlet dairelerinin işle(me)yişi ve resmî dairelerdeki tıkanıklık nedeniyle halkın karşılaştığı sorunlar ve bürokratik engeller aracılığıyla ortaya konur. Bir kır kahvehanesi işletmecisi olan İnce Kadri ile kasaba sakinlerinden Hurşit arasında geçen konuşma, devlet dairelerindeki yozlaşma ve hantallığı somutlaştırır. İnce Kadri'nin kahvehanesi, Kır Kahvehanesi kanununa uygun bulunmadığı

gerekeciyle kapatılır. Bunun üzerine İnce Kadri, bu sıkıntısını Kaymakam Bey'e anlatmak için bir dilekçe yazdırır. Dilekçesini Kaymakam Bey'e verdiğinde Kaymakam, dilekçeyi hemen havale edeceğini söyleyerek imzalar. İnce Kadri, tüm bu süreci ve başından geçenleri Hurşit'e anlatır. Bunu dinleyen Hurşit, yılların tecrübesine dayanarak Kadri'ye acıyarak bakar ve *"Daha çok beklersin ... Kirk yıldır kaymakam beylerin çetelesini tutarım, hani Allah da şahidimdir ya! Bir tek havaleci olmayanına rastlamadım. Tevekkeli bütün köylü, kasabalı, kaymakamların bir adına da 'havaleci' der. Millet yerden göğe haklı."* (NPK, s. 9) diyerek resmî dairelerin işi yavaşlattığına ve işleyemez durumda olan bürokrasinin, halkın problemlerini çözmekten uzak oluşuna vurgu yapar. Halk, Kaymakam'ın, kendisine gelen her yazıyı başka bir birime havale etmesinin, sunulan dilekçeyi işleme koymayacağı ve kasaba halkının sıkıntılarını gidermek için vazifesini yapmayacağı anlamına geldiğinin bilincine varmıştır. Burada devlet dairelerinin işle(me)yişine işaret edilerek resmî dairelerdeki tikanıklığın, halkın karşılaştığı sıkıntı ve bürokratik engellerin eleştirisi yapılır.

4.3. Kendini Gerçekleştir(eme)me

İnsanlar, hayallerini ve ideallerini gerçekleştirebildikleri doğrultuda varlıklarının özüne ve gayesine ulaşırlar. Bunu başarabilen insan, hayattan beklentisini alan ve dünyaya güzel bir gözle bakan insandır. Mekân ise *"varlık kazanmak ve var olmak için ihtiyaç duyduğumuz iki öz nitelikten biri(dir)."* (Barbarosoğlu, 2006: 116). Bu noktada varlığın özüne ve gayesine ulaşarak bireyin kendini gerçekleştirmesi mekân ile ilişkilendirilir.

Nâbi'nin Park Kahvesi adlı romanda kendini gerçekleştir(eme)me; aydın gençlerin, kasabanın hâkim güçleri karşısındaki yenilişleri ve tükenişe sürüklenişleriyle ortaya konur. Belediye Meclisi'nde üye olan başkışi Mustafa, kasabanın yozlaşmış hâkim güçleri ile yoksul halkı temsil eden vatansever aydın gençlerin çatışmasını gözler önüne sererek bu gençlerin, bürokratik ve politik engeller karşısında verdiği mücadelede yenilişlerini ve ideallerini gerçekleştiremeden sindirilişlerini şöyle ifade eder:

"...Mehmet Amca'mla kahvede oturduk. Ona geçen yıldan beri, Belediye Meclisi'ne üye seçildiğimden beri, doğru dürüst bir iş yapamadığımı itiraf etmek zorunda kaldım. İş yapalım derken, durmadan iş yapacak arkadaşları yitiriyorduk. Üstüne üstlük, Belediye Başkanı'na sövüp sayanlar, biz meclis üyelerini de işe karıştırıyor, benim de yedi ceddime, sülaleme okuyorlardı. İçime bir umutsuzluktu çıktı. Kendi kendime, kasabanın da kasabasının işlerinin de şeytan görsün yüzünü diyordum." (NPK, s. 183)

Romanda topluma faydalı kişiler tek tek yontulur ya da çeşitli yıldırma politikalarıyla etkisiz hâle getirilir. Haksızlığa karşı duran, zayıfın ve yoksulun hakkını savunan kişiler, haksızlığı temsil eden yozlaşmış kişilerce sindirilir. Yeni temsil eden aydın kesimin yalnızca belediye başkanlığı seçimini kazandığı ancak bunun dışında hiçbir hedefine ulaşamadığı görülür. Menderes Irmağı'nın taşmasını engellemek için çalışan Mühendis Bekir ise iş makinelerinin sudan bahanelerle elinden alınması nedeniyle taşkın karşısında çaresiz kalır ve bunun sonucunda kahrından ölür.

Aynı şekilde Zati Bey'le evleneceğine kendini öldüreceğini söyleyen Cemile'nin, Zati Bey'in zenginliği ve kendisine sunduğu maddi imkânlar karşısında Zati Bey'le evlenmeyi kabul etmesi, yine kasabanın hâkim gücünün galibiyetini ortaya koyar. Cemile'yi seven Muhlis'in ise Cemile'nin Zati Bey'i kabul edip onunla evlenmesinden sonra kendini içkiye vermesi ve büyü yaptırarak çareyi, Zati Bey'in evinin yanındaki köprünün altına koyduğu sabunda araması ve bu yolla Zati Bey'in öleceğini düşünmesi yine halkı ezen kasaba eşrafının/hâkim kesimin gücünü gösterir. Muhlis'in bu çaresizliğini gören başkışi Mustafa, ümitsizlik ve mağlubiyet duygusu içinde kasaba halkını ezen eşrafın gücünü kabul eder. Muhlis'in, Zati Bey karşısındaki bu yenilgisi aslında yoksul halkın, hâkim güçler karşısındaki yenilgisini ortaya koyar.

Kasaba insanların sağlığını düşünen Doktor Reşat Bey ise kasaba eşrafı tarafından kendisine yöneltilen ağır ve çirkin suçlamalara maruz kalır ve hâkim güçlerin kışkırtmasına gelen kasaba halkının tepkisini alır. Sonunda kasabadan sürgün ettirilir. Bu kararın üstüne Reşat Bey istifa eder. Böylece hâkim güçlerin, kendi çıkarları doğrultusunda kasabayı istedikleri şekle soktuğu ve hâkim güçler karşısında aydın gençlerin, kendini gerçekleştiremeden kaybaldığı görülür. Ancak Sıtkı Öğretmen, her şeye rağmen güçlü olmaları ve geleceğe umutla bakmaları gerektiğini başkışi Mustafa'ya, *"...düşün Mustafa, şehrin iki kapısı var. Birinden girenler var, birinden çıkanlar. Üstelik zorla çıkarılanlar var. Yine düşün kardeş, yarın öbür gün kasabamıza yeni bir doktor, yeni bir mühendis gelecek. Ne arkadaşlar kazanacağız."* (NPK, s. 176) diyerek ifade eder. Bu nedenle asıl amaçlarına ulaşmak için Zati Bey gibilerinin kasabayı satın almaya kalkan para hırsına, maruz kaldıkları hakarete, yapılan dedikodu ve haksızlıklara sabırla dayanmaları gerektiğini belirtir. Böylece tüm olumsuzluklara rağmen kasaba adına, yarına ve geleceğe umutla baktığını dile getirir.

4.4. Dedikodu ve İftira

Toplumsal hayatın önemli sıkıntılarından biri olarak görülen dedikodu, *"başkalarını çekiştirmek ve kınamak üzere yapılan konuşma"* (www.sozluk.gov.tr., Erişim tarihi: 02.02.2020) anlamına gelir. Dedikodu, aynı zamanda toplumsal bir problem olarak tanımlanır. Bir haberleşme ve iletişim ihtiyacıyla oluşan dedikodu, söz konusu konuşmanın içine kasıtlı veya kasıtsız olarak yanlış bilgi dahil edilmesiyle gerçekleşir. İnsanlar, sosyal yaşam içerisinde gerek gerçek dünyada ve gerekse

kurmaca dünyada herhangi bir konuyla ilgili olarak başka insanlar hakkında konuşur. Bu nedenle toplumsal bir sorun olarak gün yüzüne çıkan dedikodu, yazarlar tarafından da romanlarında önemli bir unsur/izlek olarak kullanılır.

Nâbi'nin Park Kahvesi adlı romanda dedikodu izleği, anlatı boyunca sıkça yer bulan izleklerden biridir. Romanda yapılan dedikodular, Nâbi'nin Park Kahvesi ile Yusuf'un Berber Dükkânından kasabaya yayılmaya başlar. Buna göre kasabada yapılan dedikodulardan biri, aldığı rüşvet ile Menderes'in taşmasını önleyecek çalışmalara engel olan Su İşleri Müdürü ile kasaba eşrafından Zati Bey hakkında yapılan konuşmalardır. Menderes'in taşmasıyla tüm ova sular altında kalır, dolan su ile uzun süre kurumadan durabilen bataklıklarda bolca saz yetişir. Bu sazlardan yılda binlerce lira kazanç elde eden Zati Bey, Su İşleri Müdürüne rüşvet vererek Menderes Irmağı'nın taşmasını sağlaması için ondan, resmî bir yazı yazmasını ister. Bu istek doğrultusunda hareket eden Su İşleri Müdürü, Mühendis Bekir'in Menderes Irmağı'nın taşmasını engellemek için iş makineleriyle çalışmasını önler. Asılsız gerekçelerle resmî bir yazı yazarak iş makinelerinin çalışması için gerekli olan yakıt tahsisatının bittiğini ve iş makinelerinin zaten yanlış yerde konumlandığını ileri sürer. Bu gerekçeyle Menderes Irmağı'nın taşmasını engelleme çalışması durdurulur. Böylece Zati Bey, amacına ulaşmış olur. Durumun yalnızca bir yakıt tahsisatı olmadığını anlayan kasaba halkı, işin iç yüzünü anlar. Zati Bey'in, köy ve kasaba halkının tarım alanlarının sular altında kalmasını ve o yıl çiftçilerin tarladan mahsul kaldıramamalarını hiç önemsemeden kendi çıkar hesabını yaptığının farkına varır. Bu durum, tüm kasabada konuşulmaya başlanır.

Bir süre sonra tam da beklenildiği gibi Menderes taşar ve tüm ova sular altında kalır. Buna engel olamadığı için üzülen ve aynı zamanda sıtmanın ve Menderes'in soğuk sularında verdiği mücadelenin etkisiyle zaten bedenlen zayıf düşen Mühendis Bekir, kahrından ölür. Özverili çalışmasıyla kasabada sevilen Mühendis Bekir'in ölümü, yoksul halkı derinden üzer ve tüm kasabada çıkar güçlerinin, Mühendis Bekir'in sonunu nasıl getirdiği konuşulmaya başlanır: "...son iki ayın kasabamızdaki en önemli olayı, Mühendis Bekir'in ölümüydü. Dedikodu, Bekir'in başına gelenler kasabamızda ayyuka çıkmıştı. Olay, olayın nedenleri, (...) kasabalıya bir güzel, bütün ayrıntıları anlatılmıştı. (...) Şimdi Mühendis Bekir halkın gözünde, kendini kasabalının yararına feda eden bir kahramandı!" (NPK, s. 116). Kasaba halkı, Mühendis Bekir'i, kendi haklarının savunucusu ve temsilcisi olarak görür, bu nedenle ona karşı büyük bir sevgiyle bağlanır.

Kasabada öne çıkan bir başka dedikodu ise Hükûmet Doktoru Sezai Bey'in görevden alınmasıyla ilgili söylenenlerden oluşur. Meslek ahlakından yoksun olan Sezai Bey, kasaba dispanserini kömür deposu ve tavuk kümesi olarak kullanır ve bu sayede ciddi gelir elde eder. Görevi başında bulunmaz, kasaba halkını aşağılayarak onlara hakaretlerde bulunur. Söke kasabasını ziyarete gelen Sağlık Bakanı, dispanserin bu hâlini görünce Sezai Bey'i, Bakanlık emrine alır. Bu noktada kasaba halkı günlerce Sezai Bey'in akıbetini ve ne gibi bir ceza alacağını konuşmaya başlar. Kimileri Sezai Bey'in Ankara'da Divan-ı Harp'e çekileceğinden kimileri ise Ankara Kalesi'nin altında bulunan ve bütün vatan hainlerinin bulunduğu bir zindana atılacağından bahseder.

Kasabada önemli yer edinen konulardan biri de Halkevi'nin Edebiyat Kolu Başkanlığını yürüten kasaba öğretmenlerinden Zafer Bey'in, Halkevi'ne ait Servet-i Fünûn ciltlerini, eski gazete ve dergi koleksiyonlarını, Halkevi'ne konferansa gelen ziyaretçilerin çay ve pasta masrafını karşılamak gerekçesiyle gizlice satmasıdır. Kasaba halkı bu durumu; devlet ve millet malına el uzatma, ilim ve irfan düşmanlığı ve namussuzluk olarak nitelendirir ve bu olay kasabada dilden dile yayılmaya başlar.

Bunun dışında Belediye Doktoru Reşat Bey hakkında da kasabada pek çok dedikodu dolaşır. Bu dedikodu aynı zamanda Reşat Bey ile Zati ve Hulki Bey arasındaki çatışmayı ortaya koyar. Yaşanan çatışmada ezici ve hâkim gücü temsil eden Zati ve Hulki Bey'in galip geldiği görülür. Sonunda Reşat Bey, kasabadan sürgün edilir ve verdiği mücadelede yenik düşerek görevinden istifa eder. Bu bağlamda Reşat Bey hakkında çıkan dedikodular, daha çok kasaba eşrafından Zati ve Hulki Bey'in, Reşat Bey'e karşı kasaba halkını kışkırtması şeklinde gelişir. Yusuf'un Berber Dükkânında bir araya gelen Zati Bey ve kasabanın Milletvekili, Reşat Bey hakkında konuşmaya başlar. Buna göre Reşat Bey'in halkı bilinçlendirip aydınlatmasından korkan Zati Bey, Doktor Reşat Bey'in sağlık sebebiyle kasabadaki su kuyularını kapattırması, tulumbarı söktürmesi ve sinemayı geçici olarak kapattırmasının, kasaba halkının kalbini kırdığını ve bütün bu yaptıklarıyla Reşat Bey'in, kasabanın başına bela kesildiğini ifade eder. Kasaba halkının da Reşat Bey'den rahatsızlık duyduğunu bu nedenle kasabada bir isyan çıkmasından endişelendiğini dile getirerek Reşat Bey'in, kasabadan sürgün edilmesinin iyi olacağına vurgu yapar. Milletvekili de Ankara'ya döndüğünde bu işi hemen halledebileceğini söyler.

Kasabada Doktor Reşat Bey aleyhine yapılan bir başka dedikodu ise kasabada bir genelev açılması hususunda Reşat Bey'in verdiği kararın konuşulması şeklinde görülür. Reşat Bey, kasabada gayriahlaki ilişki yaşayan Deli Saadet adında bir kadın hakkında bilgi verir. Buna göre Deli Saadet, yirmi beş otuz yıldır Uzun Çarşı'daki esnaflarla gayriahlaki hayat yaşamış bir kadındır. Bu kadın iyice yaşlandıktan sonra delirir ve çayın üzerindeki köprünün başına giderek tam yirmi dört saat boyunca kimse yanına yaklaşmadığı hâlde "*Bana dokunmayın! Beni ellemeyin!*" (NPK, s. 139) diye sesi çıkmayınca kadar bağırır. Sonunda belediye çavuşları, Deli Saadet'i güçbela bir çöp arabasına koyarak götürür ve dispanserin bodrumuna kilitlet. Ertesi gün aynı çöp arabası, Deli Saadet'i mezarlığa götürüp bırakır. Deli Saadet'in ölümünün ardından aslında Deli Saadet gibi pek çok kadının var olduğu görülür. Reşat Bey, bu kadınlar yüzünden hastalanan erkeklerin

çoğunu kasabada iyileştiremeyerek şehirdeki hastanelere gönderdiğini belirtir. Mahalle aralarında zaten yaşanan bu gayriahlaki ilişkilerin, genelev aracılığı ile denetlenebileceğini söyler. Bu sayede kasabada açılması düşünülen genelev ile kadınların sağlık kontrollerinin yapılacağına ve bulaşıcı hastalıkların önlenmesine vurgu yapar. Bu nedenle kendisine, genelevin açılıp açılmaması konusunda ne düşündüğünü soran Belediye Başkanı'na, *"Hiç olmazsa bulaşıcı hastalıklara engel oluruz. Gizli kadınları da karakol iyice izler..."* (NPK, s. 140) diyerek düşüncesini belirttiğini dile getirir.

Reşat Bey'in, bu düşüncesini belirtmesinin ardından genelevin açılması için rüşvet aldığına ve kasabanın ahlakını bozan alçak biri olduğuna dair dedikodular kasabada yayılır. Bu dedikoduların kaynağının yine ahlaki değerleri bahane ederek Reşat Bey'e karşı kasaba halkını kışkırtan Zati Bey ile Hulki Bey olduğu anlaşılır. Kasabada dedikoduların yayıldığı en önemli yer olan Nâbi'nin Park Kahvesinde yaşanan olaylar şöyle anlatılır:

"Bu konuda Doktor'un söylediği, söyleyeceği çok şey vardı ama dedikoducularla başa çıkmasının olanağı yoktu. Daha dün, Nâbi'nin Park Kahvesi'nde Reşat'ın üstüne yürümek için Zati Bey'le Hulki Bey, çok güzel bir fırsat buldular. (...) Zati Bey kahvenin ortasında dikilip, şimdiye değin hiçbir zaman kendisinde görmediğim bir cesaretle, herkese sesini duyurmak için bağırды:

'Doğrusu Doktor Reşat Bey'i sadece rahmetli arkadaşı Mühendis Bekir Bey gibi isyankâr ruhlu sanırdım. Hiçbir zaman kasabamızın namusuna el atacağı, dil uzatacağı aklıma gelmezdi. Kerhaneciden rüşvet aldığı söyleniyorlar; buna inanmam ama, kasabamızda genelev açmak istediği de ortada. Ne diyelim, Allah bizi bu çeşit ahlaksızlıklardan korusun! Değil Doktor Bey, dünya bir araya gelse, bunca yıldır namusuyla yaşayan bizlerin memleketinde genelev açamaz! Zaten kendisinin kasabamızdan kalkıp gitmesi yaklaştı..." (NPK, s. 140)

Zati Bey'in kahvehanede yaptığı bu konuşmaya, başkışı Mustafa karşı çıkar. Kahvehanede bulunan kasaba halkı da Zati Bey'i destekleyenler ve desteklemeyenler olarak ikiye ayrılır ve Reşat Bey hakkında çıkan tartışma uzar gider. Bu sırada Mustafa, Hulki Bey'in de kahvehanede olmasına şaşırdığını belirterek *"Meğer sonradan öğrendim ki, milleti kışkırtmak için Zati Bey'le kasabadaki kahveleri gezerlermiş..."* (NPK, s. 141) der. Bütün bunlar, Doktor Reşat Bey'in ayağını kaydırmak ve onu sürgün etmek için Zati ve Hulki Bey gibi kasabanın yozlaşmış hâkim güçleri tarafından bilinçli ve planlı bir çalışma yapıldığını ortaya koyar.

4.5. Bürokratik Çürüme

Bürokratik çürüme, bürokrasinin ağır ve işleyemez yapısı altında insanların ihmal edilmesi ve ötelenmesidir. Bürokratik çürümeye yönetim kadrosundaki üst düzey kişiler, genel olarak halka hizmet eden veya kanunların gereklerini uygulayan değil; kasaba eşrafına hizmet eden kişiler olarak yer alır. Bu nedenle bürokrasi olarak adlandırılan yapının, kasaba halkının yanında olup onlara yardım etmek ve işlerini kolaylaştırmak yerine halkın karşısında aşılması gereken bir engel olarak durduğu görülür. Bunun da en büyük nedenlerinden biri üst düzey yöneticilerin, Anadolu'nun kasaba ve köylerinden uzak olması, oraları araçlar vesilesiyle tanımaları ve kendi insanına yabancılaşmalarıdır. Bunun yanında bireysel ve mesleki bakımdan yozlaşmış ve görev bilinci olmayan yöneticilerin varlığının da bürokrasiyi ağır ve işleyemez duruma getirdiği görülür.

Nâbi'nin Park Kahvesi adlı romanda bürokratik çürüme, kasaba eşrafından Zati Bey ile iş birliği yapan kasabanın Su İşleri Müdürü aracılığıyla ortaya konur. Mühendis Bekir'in Menderes Irmağı'nın taşmasını engellemek için iş makineleriyle çalışması, Zati Bey'i rahatsız eder. Zati Bey, Menderes'in taşmasıyla ovanın sular altında kalmasını böylece ovada bulunan bataklığın kurumamasını ister. Bu bataklıkta yetişen sazlardan hiç emek vermeden her yıl binlerce lira para kazanan Zati Bey, Menderes Irmağı'nın taşmasını sağlaması için kasabanın Su İşleri Müdürü'ne rüşvet verir. Rüşvet alan Su İşleri Müdürü, yazdığı resmî yazıyla iş makinelerinin yanlış yerde durduğunu ve bu makinelere artık yakıt tahsisatı da yapılamayacağını gerekçe göstererek Menderes'in denize rahat dökülebilmesi ve bu sayede taşmasını engellemesi için çalışan iş makinelerinin durdurulması hususunda karar verir. Su İşleri Müdürü'nün verdiği bu karar, Menderes'in taşarak tüm ovayı sular altında bırakmasına imkân tanır. Kasaba halkının iş makinelerinin tekrar çalışması için yaptığı bütün girişimler, yozlaşmış bürokrasi karşısında sonuçsuz kalır. Böylece Menderes'in taşmasıyla bin bir emek veren yoksul halk, tarım ürünlerinin sular altında kalışını çaresizce izler. Burada bir eşrafın ve Su İşleri Müdürü'nün kişisel çıkarı için pek çok insanın mağdur edildiği gözler önüne serilir. Bu süreçte resmî kurumlardaki yozlaşmış bürokrasinin, mağdur olan yoksul halkın yanında değil; aldığı rüşvetle Zati Bey gibi kasaba zenginlerinin yanında olduğu ve onların güdümüne girdiği ortaya konur. Böylece sistemin, zengini desteklerken yoksulu ise iyiden iyiye ezdiğine vurgu yapılır.

Aynı zamanda Zati ve Hulki Bey'in isteği üzerine kasaba Milletvekili'nin, Doktor Reşat Bey'i sürgün ettirmesi yine bir bürokratik çürümeyi ortaya koyar. Kasabada mesleğinin gereğini özveriyle yerine getiren Reşat Bey'in, tüm çaba ve çalışmalarının görmezlikten gelinerek sadece kasaba eşrafının çıkarına ters düşmesi gerekçesiyle türlü hile ve oyunlarla hiç sorgulanmadan sürgün edilmesi, bürokratik işle(me)yişteki çarpıklığı gözler önüne serer. Halkın oyuyla seçilen ve halkı temsil eden kasaba Milletvekili'nin bu insanlara sırt çevirip sadece kasaba eşrafına hizmet eden bir hâle gelmesi,

bürokrasinin, kendi halkını ötelediğinin, köy ve kasabalara yabancılaştığının göstergesidir. Burada yazar, somutlaştığı bürokratik çürümeyle bürokrasinin ıslah edilmesi ve devlet dairelerindeki sürecin yönetilebilir ve işlerlik kazanılabilir bir duruma getirilmesi yönünde çözüm önerilerine dikkat çekmiş olur.

4.6. Toplumsal Eleştiri

Memleket, sınırları içindeki tüm mekânlarıyla bir bütündür. Bu nedenle bir ülkenin kalkınması, köy ve kasabalarının kalkındırılmasını da gerektirir. Bu bağlamda bir ülkenin geleceğini belirleyen etkenlerden biri olan bürokrasinin, masa başında birtakım yasalar düzenleyerek Anadolu'nun köy ve kasabalarını düzeltmeyi ve geliştirmeyi amaçlanması düşünülemez. Önemli olan düzenlenen bu yasaların uygulamaya konması ve halk nezdinde bir karşılık bulmasıdır. Bu nedenle bürokrasinin, İstanbul'dan Anadolu'nun kasabalarına gelmesi ve masa başından halkın arasına karışması gerekir. Bu durum devleti temsil eden kişilerin, kendi insanını iyi tanımasına ve onların sorunlarına sosyo-ekonomik ve kültürel yapısı doğrultusunda çözüm üretmesine olanak sağlar.

Önertoy, Osmanlı Devleti'nin, Anadolu'yu ihmal edişine vurgu yaparak bütün ilginin İstanbul'a gösterildiğini ve Anadolu'nun küçük şehir ve kasabalarının görmezden geldiğini belirtir. Aynı zamanda devlet adamlarının Anadolu'yu yalnızca asker ve zahire deposu olarak gördüğüne işaret eder. "... Anadolu ile bilinçli olarak ilgilenmek gerektiği, sadece İstanbul'la devletin kurtulamayacağı düşüncesi Balkan Savaşı yenilgisiyle uyanmaya başlamıştır." (Önertoy, 1974: 82). Bu nedenle sosyal duyarlılığı yüksek bir yazar olan Samim Kocagöz, söz konusu romanı aracılığıyla hem kasaba yaşayışını hem de Anadolu'nun kasabalarındaki sorunları ortaya koymayı amaçlamıştır. Yazar, bu sorunlara sadece dikkat çekmekle kalmamış aynı zamanda roman boyunca pek çok noktada yaptığı olumlu ve olumsuz karşılaştırmalarıyla çözüm önerileri sunmuştur.

Nâbi'nin Park Kahvesi romanında Cumhuriyet'in oluşumuna karşı çıkar güçlerinin hâlâ eskinin süregelen devranını döndürdüklerine işaret edilir. Yeniliği getiren Cumhuriyet temsilcilerinin ise halktan uzak oluşu ve halkla bütünleşememesi eleştirilir. Sistemdeki bu boşluğun bilincinde olan çıkar güçleri, arkalarına politik güçleri de alarak durumu her zaman kendi lehine çevirmeyi bilmiş; yoksul halkın daha da ezilmesine, maddi ve manevi yönden sömürülmesine neden olmuştur. Bu durum, *Nâbi'nin Park Kahvesi* adlı romanda şöyle dile getirilir:

"Bunlar Osmanlı'dan kalma, yeni Cumhuriyetimizin çıban başlarıdır. İyileşmeleri, ortadan kaldırılmaları için elbette zaman ister. Bunlarla ben, kendi payıma uğraştım. İş tabancalı, bıçaklı olmaya değin vardı. Baktım ki dert, sade bizim kasabanın değil, bütün Türkiye'nin derdi. Yukarıdan tedbir gerek. Halk Fırkası Mutemedi olarak Fırka Merkezi'ne bir rapor yazdım. On yıl oluyor, ne hükümetten, ne de Fırka Merkezi'nden bir haber var... Demek çıban, yara, sandığımızdan da derin, büyük." (NPK, s. 15)

"Şimdi kasabamıza bir bakıyorum da, bütün ülkede de böyle olacak, istiklal davamıza ihanet edenler, Mustafa Kemal Paşa'nın zafer çelenklerinin üstüne oturup, milleti Osmanlı dönemindeki gibi yine soymaya başladılar. Osmanlıdan iliklerimize işleyen, bilinçaltımıza yerleşen huylarımızı da Mustafa Kemal Paşa, düşmanı süngüsüyle denize attığı gibi, nasıl ülkenin dışına atsın? Politik taktik ve dehasıyla dize getirdiği batılı siyasileri yendiği gibi, içimizdeki şeytanı nasıl yensin? Bu iş zaman isteyen bir düzen kurma işidir. Hemen toplumumuzun bütün kişilerinin hidayete ulaşmasını bekleyemeyiz." (NPK, s. 19)

Nâbi'nin Park Kahvesi'nde, Söke kasabasından hareketle aslında tüm Anadolu'nun durumu ele alınmış ve yansıtılmıştır. Yazar, Söke kasabasını araç olarak kullanarak Anadolu'nun içinde bulunduğu realiteyi gözler önüne serer. Bu nedenle Söke, Anadolu'nun özü niteliğindedir ve bu öz, bütün bir Anadolu coğrafyasının siyasi, politik ve sosyolojik durumunu içerir. Bunların dışında romanda eğitim sistemindeki eksikliklerin eleştirisi yapılır. Buna göre gençlerin, eğitimi yalnızca para kazanma amacı olarak algıladığı vurgulanarak meslek sahibi olma, mesleğini sevmeye ve insanlara faydalı olma amacından bütünüyle uzaklaştığına dikkat çekilir. Kasabanın sevilen öğretmenlerinden Sıtkı Öğretmen, bu durumu şöyle izah eder:

"Okuyabilen gençlerimiz yanlış eğitiliyor. Meslek sahibi olmayı, para kazanma amacıyla karıştırıyor. Ne olursan olacaksın, ille de çok para kazanacaksın. Oysa mesleğinde ne denli iyi olursan, kendiliğinden para arkandan gelir. Toplumumuz yoksul olduğundan, gençlerimizin kafasına, yüreğine insancıl duyguları katamıyor. Ortalıkta onca yoksulluk var ki, öylesine yoksulluğun içinden gelenler var ki, karınları doyuyor da gözleri doymuyor... Gözümüz tok olduğu geleceklerde adam olacağız..." (NPK, s. 63)

Sıtkı Öğretmen, gençlerin, eğitimi yalnızca para kazanmak için başvurulmuş bir süreç olarak algıladığını belirtirken bu algıdaki en büyük etkenin ülkenin içinde bulunduğu yoksulluk ve gelecek kaygısı olduğunu da ekler. Ülkenin içinde bulunduğu bu zor koşullar dikkate alındığında bu algının aslında haklı bir temele dayandığını ifade eder.

Romanda karşılaşılan başka bir toplumsal eleştiri ise "insanın nasıl olması gerektiği" konusunda yapılan eleştiridir. Doktor Reşat Bey'in, kasaba eşrafının türlü hile ve oyunlarıyla kasabadan sürgün edilmesinin ardından kasabaya yeni atanan

Doktor Cemal ile kasabanın hâkimi, savcısı, Zafer Öğretmen ve başkışı Mustafa bir araya gelir ve sohbet etmeye başlar. Konu; gazete, dergi ve kitaplarla ilgili ilerlerken bir süre sonra “eleştiri” sorununa gelir. Zafer Öğretmen, “...eleştirinin memleket hesabına zararlı olduğunu, bu yüzden milletin birbirine düşebileceğini, eleştirisiz işlerini daha iyi yürütebileceğini ileri sürüyordu. Hele iyi bir yurttaşın, eğer yurdunu seviyorsa, bütün eleştirilerden kaçınarak kendisine verilen görevi yapmaya çalışması gerektiğini ortaya at(ar).” (NPK, s. 189). Doktor Cemal ise Zafer Öğretmen’in bu düşüncesine katılmadığını sakın bir şekilde “Bana sorarsanız Zafer Bey (...) Böyle bir insan, iyi bir vatandaş değil, bal gibi bir vatan hainidir!” (NPK, s. 189) diyerek ifade eder. Doktor Cemal, iyi bir insanın/vatandaşın; toplumsal sorunlar, yapılan haksızlıklar, yozlaşma ve iftira gibi pek çok sorun karşısında duyarsız kalmayarak ciddi bir toplumsal bilince sahip olması gerektiğini vurgular.

4.7. Kasaba İnsanı

4.7.1. Eşraf

Eşraf; “bir yerin zenginleri, sözü geçenleri ve ileri gelenleri” (www.sozluk.gov.tr., Erişim tarihi: 02.02.2020) olarak tanımlanır. Kaleme alınan romanlarda kasaba eşrafının genel olarak “kaba ve egemen güç”ü temsil eden kişiler olduğu görülür. Bu hâliyle eşraf hem kasaba halkı hem de kasabaya gelen yüksek memur ve bürokratlar üzerinde yaptırım gücüne sahiptir. Bu nedenle parasal gücü simgeleyen eşrafın, kendinde sınırsız bir davranış özgürlüğü görerek son derece rahat davrandığı ve etrafındaki insanlar üzerinde hâkimiyet kurmaya çalıştığı ortaya konur. “...üstünlüğü zenginliğinden ileri gelen, her türlü reforma karşı koyan, iki yüzlü, kurnaz ve gerici, devrimleri benimsetmeye çalışan genç devlet memurlarını, ülkücü aydınları susturup ezdiren, bazen de devlet memurlarını elinde oyuncak eden, çok partili rejimle durumu daha da sağlamlaşan, kendine karşı koyan hükümet unsurlarını, öğretmenleri keyfince ayıklatan” (Karpaz, 1962: 56) eşrafın, aslında arka planda mevcut düzene hükmeden zorba kişiler olduğu görülür.

Nâbi’nin *Park Kahvesi* romanında eşraf, olumlu ve olumsuz olarak iki ayrı nitelikte yer edinir. Bu eşraftan biri, başkışı Mustafa’nın “amca” diye hitap ettiği Mehmet Bey’dir. Mehmet Bey, başkışı Mustafa’nın babasının arkadaşıdır. Mustafa’nın babasının ölümünden sonra Mustafa’nın yetişmesine katkı sağlamış, ailenin malını ve mülkünü koruyup kollamıştır. Mustafa’nın saygı ve sevgi duyduğu biridir. Aynı zamanda kasabanın siyasi gelişimine önemli katkılar sağladığı bilinen Mehmet Bey, İstiklal Harbine bizzat katılmış ve vatani için çarpışırken kulağını kaybetmiş bir gazidir. Kahraman anlatıcı konumundaki başkışı Mustafa, Mehmet Bey’in kasabada sevilen bir eşraf olduğunu şöyle anlatır:

“Bir kere Mehmet Amca’nın kasabamızın eşrafından olmasına karşın, Zati Bey gibi kötü şöhreti yoktu. Para canlısı değildi. Kasabada sivri işler yapmaz, kimsenin de gözüne batmazdı. Ne zaman sırası gelip sözü edilse, ‘Allah için namuslu adamdır!’ denirdi. Halk onun doğru sözlü, açık kalpli oluşundan ötürü hatırlarını çok sayardı. Benim çocukluğumda İstiklal Harbi’nden hemen sonra, kurulan Halk Fırkası’nın, kasabada mutemedi olmuştu.” (NPK, s. 13)

Mehmet Bey’in, Halk Fırkasının kasaba mutemedi olması, onun son derece güvenilir ve haksızlığa mahal vermeyen bir kimliğe sahip olduğunu ortaya koyar. Bu bağlamda Halk Fırkasının yöneticiler toplantısında bir kişinin görevini kötüye kullandığını öğrenen Mehmet Bey, bu duruma çok öfkelenir ve hemen silahına sarılır. İnsanların güven telkin etmeyen bu davranışlarından uzaklaşmak için kendini politikadan çekmeye karar verir.

Samim Kocagöz, Mehmet Bey ile yoksulun hakkını savunan ve herkes tarafından sevilip saygı duyulan vatansever bir eşraf ortaya koyar. Yazar, olumlu eşrafı temsil eden Mehmet Bey’in karşısına Hulki ve Zati Bey gibi olumsuz eşraf profilini koyarak eşraf algısını daha etkili verebilmek için zıtlıklardan yararlanma yolunu seçer. Bu bağlamda kasabanın olumsuz eşrafını temsil eden Hulki ve Zati Bey; kendi çıkarı için halkı ezen, sömüren, onları görmezden gelen, haksızlık yapan, türlü kötü işlere başvurarak resmî birim ve kişiler üzerinde hâkimiyet kuran özellikleriyle sunulur:

“Bu adam, çıkarı için kasabanın her sorununa, kasabalının ensesine yapışan bir atsineğidir. Zati Bey gibilerle işbirliği yaparak kasabalıyı avucunun içine almak, sömürmek sevdasındadır. (...) Akıncı işlerini, işbirliği yaptığı kişilerin işlerini yürütmek için kasabaya her yeni gelen kaymakamı, memuru avucunun içine almak ister. Yönetimi bilinen bir yöntemdir, kasabaya her yeni gelen memur, kasabamızı şereflendirmesinin armağanı olarak geldiğinin ikinci, üçüncü günü büyük bir ziyafet masasının başına oturur. Kasabada kaldığı sürece yönetimde söz sahibi memurların sık sık armağanları eksik edilmez. (...) Ben kendimi bildim bileli, bu kasabada hep Zati Beyler, Hulki Beyler olmuştur. Bunlar Osmanlı’dan kalma, yeni Cumhuriyetimizin çıban başlarıdır.” (NPK, s. 14-15)

“Hemen kasabalımıza, Hulki Bey’in İstiklal Harbi sırasında İstanbul’da ‘İngiliz Muhipleri Cemiyeti’ üyesi olduğunu, Mustafa Kemal Paşa’ya karşı olduğunu, giderek Cumhuriyet’e karşı olduğunu yayacaksınız. İspata gerek yok, bunu ben yaştaki bütün kasabalı bilir.” (NPK, s. 16)

Kasaba eşrafından Hulki ve Zati Bey'in, kasabanın sıkıntılarını kendi lehlerine çevirdiği ve her fırsatı değerlendirerek kişisel çıkarlarını ön planda tuttuğu görülür. Devlet memurlarını ve resmî kurumları hâkimiyeti altına alan bu kişiler aslında belirli bir ülkü değerlere sahip olmayan yalnızca her zaman gücün yanında olmayı tercih eden ve güçlü görünen zayıf kişilerdir. Hulki Bey, Kurtuluş Savaşı yıllarında İngiliz Muhipleri Cemiyeti'ni destekleyerek bu cemiyete üye olur, Mustafa Kemal Paşa ve Cumhuriyet'e karşı durur. Hâkim güç durumundaki işgal güçlerinin yanında olan Hulki Bey, Mustafa Kemal Paşa ve silah arkadaşlarının başarısı neticesinde durumu kendi lehine çevirir ve hemen taraf değiştirerek kendini Kurtuluş Savaşı'na bizzat katılmış gibi gösterir. Bütün bunlar, Hulki ve Zati Bey'in bir birey olarak yozlaşmışlığını ortaya koyar. Kasabada taksi şoförlüğü yapan İsmail, belediye başkanlığı seçimlerinde Hulki Bey'in, başkanlık için adaylığını koymasından duyduğu rahatsızlığı ve Hulki Bey hakkındaki düşüncelerini şöyle dile getirir:

"Ulan o, bizim kasabayı yakar, kavurur be! (...) Onun, bunun namuslu karısının peşinden koşar. Kasabadaki benim bilmediğim o...ları bulup ortaya çıkarır. (...) Bu herif, İstiklal Harbi sırasında İngiliz Muhipleri Cemiyeti üyesiymiş." (NPK, s. 29)

Kasabanın aydın gençleri olan başkişi Mustafa, Öğretmen Sıtkı, Doktor Reşat ve Halkevi'nden gençler, Hulki Bey'in adaylığının karşısında durarak diğer adayı destekler. Hulki Bey'i bir vatan haini olarak nitelendirerek kendilerinin memleket adına çalışıp çabaladıklarını ifade eder. Dolayısıyla kasabadaki bu belediye başkanlığı seçimi aslında Mustafa Kemal'i destekleyenler ile İngilizleri sevenler cemiyeti arasında yapılan mücadeleyi temsil eder.

Aynı zamanda Zati Bey'in evliliği, kasabada dikkat çeken bir süreci içerir. Zati Bey, ilerlemiş yaşına rağmen on sekiz yaşındaki Cemile adlı bir kızla nişanlanır. Zati Bey'in Cemile'yle nişanlanması, Cemile'yi seven helvacı çırağı Muhlis'in çöküşüne neden olur. Bu süreçte kasaba halkını da şaşırtacak derecede şatafatlı bir nişan yapılır. Kasabada zenginliği ile öne çıkan Zati Bey, eski gelenek ve göreneklere uyarak Cemile'ye tam kırk bohça ve tepsi nişan hediyesi yollar. Bu kırk bohça ve tepsi, kırk kadın ile Cemile'nin evine gönderilir. Bu hediyeler kız evinde uzunca bir süre teşhir edildikten sonra sahiplerine dağıtılır. Başkişi Mustafa ve Doktor Reşat Bey, *"Doğrusu, bu çeşit dolaplar Zati Bey'den başka kimsenin aklına gelmez... Adam kazanmak dediğin böyle olur. Taraftar dediğin böyle toplanır."* (NPK, s. 48) diyerek bu nişan ve hediyelerle Zati Bey'in, insanların gözünü boyamayı ve bu sayede kendini kasabada kabul ettirmeyi amaçladığını ortaya koyar.

Romanda kasaba eşrafının, bir rüşvet olayına karıştığı da görülür. Bu bağlamda kasabanın olumsuz eşrafından Zati Bey, Su İşleri Müdürü'ne rüşvet vererek taşkını önlemek için çalışan iş makinelerinin durdurulmasını böylece Menderes Irmağı'nın taşmasını sağlar. Bu sayede sular altında kalan ovada yetişen sazlardan binlerce lira kazanır. Ancak Menderes Irmağı'nın taşması, yoksul kasaba halkının tarım ürünlerinin sular altına kalmasına ve taşkını önlemek isteyen Mühendis Bekir'in de kahrından ölmesine neden olur. Kasaba halkı, Zati Bey'in bu oyunlarının ve kendi çıkarı için Mühendis Bekir'in ölümüne yol açtığı farkındadır. Bu bakımdan Zati Bey'in geleneğe bağlı nişan yapması, insanlara hediyeler dağıtıp fakir bir ailenin kızını eş olarak alması, kasaba halkının zihninde daha önce sahip olduğu olumsuz algıyı silmek ve değiştirmek istemesi şeklinde değerlendirilir.

Zati Bey, evlilik kurumunu bile kendi çıkarı için bir araç olarak kullanır ve bu amacıyla da başarıya ulaşır. Daha önce kasaba halkının zihninde kendisiyle ilgili var olan kötü algıları, bu nişan yoluyla değiştirerek bir anda halkın gözünde kahraman gibi algılanmaya başlanır. Zati Bey'in kendi çıkarı için yaptığı bu girişimler, onun bireysel ve ahlaki bakımdan yozlaşmışlığını gösterir. Bütün bu yaşananlardan sonra kasabada konuşulanlar, Zati Bey'in sevilmeyen ve aynı zamanda korkulan bir eşraf olduğunu ortaya koyar: *"Lutfullah Efendi, Zati Bey'in adını her ağzına aldıkça korkuyla iki yakasına bakınıyordu. 'Aman, içimizde adamları vardır' diye tir tir titriyordu."* (NPK, s. 41). Aynı şekilde karıştığı rüşvet olayından sonra Zati Bey'in, ilerlemiş yaşına rağmen Bakkal Mahmut'un on sekiz yaşındaki kızı Cemile'nin peşinde dolanması, kasaba halkının tepkisine yol açar. Bu durum romanda, *"Bu olaydan kimin haberi oldu ise, Zati Bey'e büsbütün ateş püskürmeye başladı. Zaten kasabada ne iş çıkarsa Zati Bey'in başının altından çıkar. Her bir haltı o eder. Zaten en son Mühendise ettiği oyundan, Menderes'in ağzının temizlenmesi işinin yarım kalmasından sonra, kasaba ona büsbütün düşman olmuştu. Şimdi de Bakkal Mahmut'un kızına göz koyması bizi iyice çileden çıkarmaya yetti."* (NPK, s. 46) şeklinde dile getirilir. Hâkim güç konumunda olan Zati Bey'in, maddi imkânlarının etkisiyle davranışlarına hiç sınır tanımadan bencilce yaşadığı görülür.

Kasaba halkının bilinçlenip aydınlanmasından endişe duyan Hulki Bey ise halkı temsil eden vatansever aydın gençlerin çalışmalarını, kendi çıkarına tehdit olarak görür. Bu nedenle bu gençleri her fırsatta eleştirerek çeşitli iftiralarla kasaba halkının gözünde itibarsızlaştırmaya çalışır. Bu noktada Hulki Bey, başkişi Mustafa'yı, Doktor Reşat ve Mühendis Bekir aleyhinde kışkırtmaya çalışır. Aynı zamanda başkişi Mustafa ile Hulki Bey arasındaki çatışmayı ortaya koyan bu durum romanda şöyle aktarılır:

"Bakıyorum bütün düşüp kalktığın insanlar, hep yabancılar. Haklı bulduğun kişiler de hep yabancı. Günün birinde bu gelip geçici kimselerin kasabadan defolup gideceklerini hiç düşünmüyor musun? Bir gün yine biz bize kalacağız; yine bizim yüzümüze bakacaksın... Sana dostça bir söz edeyim; vazgeç şu adamların dalkavukluğundan! Aklını başına al..." (NPK, s. 79)

Hulki Bey tarafından Mustafa'ya yapılan bu baskı, kasabaya hizmet aşkıyla gelen kişileri destekleyenlere karşı eşrafın çeşitli baskı, zorlama ve tehditlere başvurduğunu ortaya koyar. Bunun yanında Hulki Bey, kasabaya hizmet için gelen gençleri, *yabancı* diye nitelendirerek ötekileştirir. Kendi çıkarına ters düşen bu aydın gençlerin, işlerini yapmalarına engel olmak için her türlü gayriahlaki yola başvurur. Sonraki süreçte de Kaymakam'ın ve Doktor Reşat Bey'in kasabadan sürgün edilmesine neden olur.

4.7.2. Memur

Kasaba romanlarında sıklıkla görülen memurlar, sosyal düzen içinde devrin memuriyet anlayışının ve bürokratik yapısının ortaya konması için yazarlar tarafından bilinçli bir şekilde ele alınmıştır. Memurlar, şahıs düzeyinde çok fazla ön plana çıkmamakla birlikte genel olarak sorumsuz, iş yavaşlatan, tembel, rüşvet alan, adam kayıran ve eşrafa boyun eğen kişiler olarak sunulur. Hükûmet ile halk arasında aracı olan ve işlemleri düzenleyen bu kişilerin, görevlerini sağlıklı bir şekilde yapmamaları, halk ile hükûmet arasında kopukluğa ve devletin zayıflamasına neden olur. Böylece kendi insanına yabancılaşmış devlet yönetimi ve bürokratik çarpıklıklar gözler önüne serilerek toplumsal eleştiri yapılır. Bu olumsuz memur tipinin yanında kimi romanlarda ise işini usulüne uygun yapan memurların, kasaba eşrafının menfaatine ters düşmesi nedeniyle eşrafın baskı ve eziyetlerine maruz kaldığı hatta sürgün edildiği görülür.

Nâbi'nin Park Kahvesi romanında kasaba eşrafıyla iş birliği yapan Su İşleri Müdürü'nün yozlaşmışlığı üzerinde durulur. Kasaba eşrafından Zati Bey, Menderes Irmağı'nın taşmasıyla bataklıkların su ile dolması sonucu bu bataklıklarda yetişen sazlardan binlerce lira kazanç elde eder. Bu nedenle Menderes Irmağı'nın taşmasını sağlaması için kasabanın Su İşleri Müdürü'ne rüşvet verir. Su İşleri Müdürü, Zati Bey'den aldığı rüşvet karşılığında düzmece bir gerekçeyle resmî bir yazı yazarak Menderes'in taşmasını engellemek için çalışan iş makinelerinin durdurulması kararını verir. Böylece Menderes'in taşması için gerekli ortamın oluşmasına zemin hazırlar. Meslek ahlakından yoksun olan Su İşleri Müdürü, rüşvet karşılığında düzmece bir resmî evrak hazırlayarak büyük bir yozlaşma örneği sergiler. Bu davranışıyla kasaba eşrafının haksız kazanç sağlamasına olanak sağlarken diğer taraftan yoksul kasaba halkının emek verdiği mahsulün sular altında kalmasına ve kasabada sıtma hastalığı oluşmasına neden olur. Tüm kasabanın emeğine karşılık Zati Bey'in bu bencilce isteğine alet olur.

4.7.3. Kasabada Yeniliğin Savunucuları

Kasabaya yenilik getirmek isteyen genç aydın kesim ile bu yeniliğe karşı çıkan eski zihniyetin temsilcisi olan güçler arasında yaşanan çatışmayla bir toplum eleştirisi yapılır. Köy ve kasabada yaşayan insanların eski hayat tarzına bağlı olan yaşamlarını sürdürme kaygısı, yeniliğin önündeki en önemli engel olarak yer alır. Yenilik taraftarı olan kişiler, halka hizmet etme amacı gütmelerinin yanında yoksul halkın temsilcisi olarak da romanlarda yer alır. Eski hayat tarzını devam ettirme kaygısı taşıyan insanların ise genellikle kendi çıkarını korumak amacıyla yeniliğe karşı oldukları ve kendi menfaatleri uğruna kasaba ve kasaba halkının yararına olacak girişimlere karşı çıktıkları görülür.

Nâbi'nin Park Kahvesi adlı romanda Belediye Meclis üyesi olan başkışı Mustafa, Mühendis Bekir, Doktor Reşat, Sıtkı Öğretmen ve Halkevi'nden gençler, Söke kasabasında yeniliğin savunucuları olarak yer alır. Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında hâkim güç durumunda olan kasaba eşrafına karşı yoksul halkın temsilcisi olan bu aydın gençler, halka hizmet aşkıyla dolup taşan ve sosyal duyarlılığı yüksek, bilinçli gençlerdir.

Kurtuluş Savaşı yıllarında güçlü gördükleri işgal kuvvetlerini destekleyen ve İngiliz Muhipleri Cemiyeti'ne üye olan hâkim güçler, savaşın sonunda Mustafa Kemal ve arkadaşlarının başarısı sonunda hemen taraf değiştirmiş ve durumu kendi lehine çevirmiştir. Hatta kendilerini, savaşa bizzat katılmış gibi göstererek insanların itibarını kazanmaya ve kasabanın imkânlarını kendi çıkarı doğrultusunda kullanmaya çalışmıştır. Bu nedenle kasabadaki yeniliğin savunucusu genç aydın kuşak ile eski zihniyetin temsilcisi olan ve kasaba eşrafından oluşan hâkim güçlerin çatışması, aslında İngiliz taraftarları ile Cumhuriyet'i ve Mustafa Kemal temsil eden aydın gençlerin arasında yaşanan çatışmadır. Ancak yeniliğin savunucuları olan bu genç kuşak, önlerinde aşılabilir bir set gibi duran eşrafın karşısında çeşitli politik ve bürokratik engellere takılarak verdikleri mücadelede yenik düşer.

4.8. Eğitim

Eğitimsizlik, Anadolu'nun yüzyıllardır bakımsızlığı ve geri kalmışlığındaki en önemli etkidir. Aslında "*Anadolu halkı geri kalmıştan çok geri bırakılmıştır. Yüzlerce yıl okutulmamış, öğretilmemiş, eğitilmemiş, bu nedenle ilerleyen bilime ve gelişen tekniğe yabancı kalmıştır. Yaşantısına egemen olan yanlış gelenekler ve dinsel sömürü düzeninde köylünün/kasabalının başka türlü olmasına olanak yoktur.*" (Işıksalan, 1978: 135). Anadolu'nun köy ve kasabalarının geri kalmışlığında ve eğitimsizliğinde yanlış gelenek ve yaşayışların yanında inançların, bağnaz ve çıkarıcı din adamlarının tarafından sömürülmesi etkili olur. Bu nedenle bilimin ışığında eğitim veren aydın öğretmenlerin varlığı ile Anadolu insanı, içinde bulunduğu karanlıktan aydınlığa çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu idealist öğretmenler, gittikleri kasabalarda genellikle sosyal çevrenin ve bürokrasinin engellerine takılarak zorluk çekmiş ve hep bir amaç doğrultusunda mücadele etmiştir. Sosyal

sorunlara ve memleket meselelerine duyarlı olan bu öğretmenler; insanların aydınlatılması, eğitilmesi ve daha iyi şartlarda yaşam koşullarına kavuşması için çaba göstermiştir.

Millî Mücadele yıllarına ve Cumhuriyet'in ilanına kadar İstanbul dışında neredeyse başka bir ülke gibi algılanan Anadolu, bir sürgün yeri olarak kabul edilir. Anadolu'nun köy ve kasabalarına herhangi bir resmî görevle giden devlet memuru, kendisini cezalandırılmış bir mahkûm gibi algılar. Bu nedenle Anadolu, çok uzun bir süre imkânsızlığın, mahrumiyetin ve eğitimsizliğin mekânı olarak değerlendirilir. Milletin güçlenmesi, yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve refah seviyelerinin yükseltilmesi; eğitim, bilim ve Cumhuriyet'in yenilikçi ruhunun, Anadolu'nun her köşesine ulaştırılması ile mümkün olacaktır. Bu nedenle ülkede yeni okullar yapılması, halkı aydınlatacak öğretmenlerin yetiştirilmesi ve bu aydınların Anadolu'yu gerçek anlamda bir vatan olarak benimsemesi gerekir. Bu durumun bilincine varan yazarlar da romanlarında idealist öğretmenleri Anadolu'nun köy ve kasabalarına göndererek halkı aydınlatmayı amaçlamış ve bu konuya dikkat çekmek istemişlerdir. Bir başka ifadeyle yazarlar, herkesin gitmekten korktuğu Anadolu'nun köy ve kasabalarına genel olarak ilk önce öğretmenleri göndermiştir. Böylece kurtuluş için "eğitim"ın önemi üzerinde durulmuştur. Bu noktada da *Nâbi'nin Park Kahvesi* adlı romanda eğitim, olumlu ve olumsuz öğretmen tipi üzerinden ortaya konmuştur:

4.8.1. Olumlu Öğretmen

Yazarlar, Millî Mücadele'nin milliliğini tabii kılmak için romanlarda yer verdikleri birtakım belirleyici karakterler aracılığıyla milleti; vatan, bağımsızlık, toprak, özgürlük gibi kavramlar etrafında birleştirmeye çalışır. "... Cumhuriyetin ana hedeflerine bağlı öğretmen figürü önemlidir. Birçok romanda, getirilen yeniliklerin, yapılan inkılapların yayılmasını ve benimsetilmesini sağlamak; halkı, modern dünyaya açılan yönetimin yanına çekmek ve eğitimin üzerindeki bağnaz, cahil gölgeyi kaldırmak için yola çıkan öğretmenlerin hikâyesi vardır." (Narlı, 2013: 292). Millî Mücadele ve Cumhuriyet'in kuruluş sürecinde ortaya konulan öğretmen karakterleriyle Anadolu'nun kasaba ve köylerinde halkı aydınlatma ve bilinçlendirme hareketine girilir. Öğretmenler, halkla ve gelecek nesillerin temelini oluşturan çocuklarla doğrudan iletişim hâlinde olduğu için Anadolu'ya gönderilen aydın kişiler arasında ön çok başvurulan karakterlerdir. Bu nedenle öğretmenler, yazarların bilinçli tercihleridir. Yazarlar romanlarda kimi zaman vatan-millet bilinci olan ve yeniliği savunan öğretmenlerin yanı sıra çağın ihtiyaçlarına cevap vermeyen ve eski sistem eğitimi savunan öğretmenleri de kaleme alır. Bu sayede aydın kişilerin nasıl olması/olmaması gerektiği hususunda okuyucuyu düşündürmeyi amaçlar. Sosyal sorumluluk bilinci olan olumlu öğretmenlerin genellikle gitmiş oldukları kasabalarda yozlaşmış kişi ve değerlerle mücadele hâlinde olduğu görülür.

Nâbi'nin Park Kahvesi adlı romanda olumlu öğretmen tipini, Sıtkı Daloğlu adlı bir öğretmen temsil eder. Sıtkı Öğretmen; başkışı Mustafa, Doktor Reşat ve Mühendis Bekir ile birlikte kasabadaki yozlaşmış hâkim güçlere karşı mücadele eder. Vatansever ve ülkü değerlere sahip olan Sıtkı Öğretmen, Halkevi'nde Servet-i Fünun ciltlerinin yokluğunu fark eder. Başkışı Mustafa, "...Öğretmen Sıtkı kasabamıza geldikten sonra gözüm açıldı." (NPK, s. 73) diyerek Sıtkı Öğretmen'in yol gösterici biri olduğuna ve toplumsal problemlere duyarsız kalmadığına vurgu yapar.

4.8.2. Olumsuz Öğretmen

Eğitim faaliyetinde bulunan bazı öğretmenlerin, meslek ahlakı bakımından etik olmayan birtakım davranışlar sergilediği görülür. Bu bağlamda *Nâbi'nin Park Kahvesi* romanında olumsuz öğretmen tipini, Zafer Bey adında bir öğretmen temsil eder. Halkevi Edebiyat Kolu Başkanı olan Zafer Öğretmen'in, Halkevi'nin kitaplığında bulunan Servet-i Fünun ciltlerini ve bütün eski gazete koleksiyonlarını, Halkevi'ne konferansa gelenlerin pasta ve çay paralarını karşılamak için gizlice sattığı ortaya çıkar. Zafer Öğretmen'in mesleki bilinç ve ahlaktan uzak olduğunu gösteren bu durum, aynı zamanda onun bireysel bakımdan yozlaşmışlığını ortaya koyar.

4.9. Batıl İnançlar

Cumhuriyet dönemi yazarları tarafından sıkça ele alınan batıl inançlar; halkın eğitim eksikliği, bilinçsizliği ve çaresizliğinden kaynaklanan inanışlardır. Bir başka ifadeyle aslında bireylerin dinî duygularının sömürülmesidir. Romanlarda batıl inanışlara yer verilerek toplumun batıl inançlara bağlılığı ve bu inançların toplum üzerindeki etkisi eleştirel bir şekilde ortaya konur.

Nâbi'nin Park Kahvesi romanında batıl inanç, helvacı çırağı Muhlis aracılığıyla sunulur. Muhlis, Cemile adında bir kızı sever. Cemile de Muhlis'i sever ancak kasabanın zengin eşrafından Zati Bey'le evlenir. Cemile başlangıçta Zati Bey'le evlenmek istemese de bir süre sonra bu evliliğe razı olur. Cemile'nin evlenmesine tahammül edemeyen Muhlis, kendini içkiye verir ve Zati Bey'in ölmesi için büyü yaptırır. Bu büyüü Muhlis, başkışı Mustafa'ya, "İşler yolunda abi! Zati Bey'in evindeki su arığının içine büyü sabun koyduk. Sabunun üstüne batırılmış iğneler var. Bu bir kalıp sabun eridikçe, Zati Bey de eriyecek. Sabun eriyip bittiği gün, Zati Bey de ölecek! Bu sırdır ha... Kimseye söyleme..." (NPK, s. 177) diyerek ifade eder ve büyük bir umutla Zati Bey'in ölümünü bekler. Muhlis'in, su arığının içindeki sabun eridikçe Zati Bey'in de eriyip öleceğine olan inancı, içinde bulunduğu çaresizliği ve maddi gücü temsil eden Zati Bey karşısında ezilmişliğini ortaya koyar.

4.10. Sürgün

Bir kimsenin ikamet ettiği belli bir yerin dışında tutulması veya başka bir mekânda zorunlu olarak bulunması anlamına gelen sürgün, aslında kişinin birtakım imkânlardan mahrum bırakılarak belli bir cezaya maruz kalmasıdır. Sürgün, geçmiş dönemlerde hayatın bir gerçeğini yansıtmayı itibarıyla romanlarda da ele alınan bir konu olmuştur.

“... kültürel inşada taşra edebiyatı, yüksek ideallerle ilişkileri ve sosyal hayatı kültürel dönüşüme uğrattırılan arkaik bir dönemi ve yerelliği resmeder. Modernleşmeci yazında taşra çoğu zaman bir sürgün yeridir; yerine göre bir mağduriyet ve küskünlükle uzak düşülen merkeze yeniden dönmek için savaşı ruhun bilendiği, kurtarıcı figürün canlandığı tuhaf bir muhittir.” (Çelik, 2017: 28).

Anadolu'nun kasabaları, hizmet için giden memurlar tarafından merkezden uzaklaştırılması ve birtakım imkânlardan mahrum bırakılması nedeniyle çok uzun bir süre sürgün yeri olarak algılanır. Bunun dışında kişilerin, birtakım politik meseleler nedeniyle cezalandırılmak ve merkezden uzaklaştırılmak amacıyla da Anadolu'nun kasabalarına sürgün edildiği görülür. Bu bağlamda *Nâbi'nin Park Kahvesi* adlı romanda sürgün, kasabanın yararı için özveriyle çalışan Belediye Doktoru Reşat Bey'in, kasabanın yozlaşmış hâkim güçleri tarafından çeşitli hilelerle kasabadan uzaklaştırılmasıyla ortaya konur. Kasaba eşrafından Zati ve Hulki Bey, halkın bilinçlenip aydınlanmasından korkarak Reşat Bey'in kasaba lehine çalışmalarını, kişisel çıkarlarına tehlikeli bulur. Onun, kasaba halkı üzerinde söz sahibi olmasını engellemek için halkı, önce Reşat Bey'e karşı kıskırtır; uygun zemini hazırladıktan sonra da Milletvekili'nin yardımıyla Reşat Bey'i kasabadan sürgün ettirir.

Kasabanın dedikodularının döndüğü en önemli yerlerden biri, Yusuf'un Berber Dükkânıdır. Başkışı Mustafa'nın ilkokuldan sınıf arkadaşı olan Yusuf, Mustafa'yı çok sever; her zaman onu destekler ve kendi dükkânında Mustafa hakkında konuşulanları, vakit geçirmeden Mustafa'ya iletir. Bu bağlamda kasaba eşrafından Zati Bey ile kasaba Milletvekili'nin, Reşat Bey hakkındaki konuşmalarına tanıklık eder. Yusuf, Doktor Bey'e acıdığını söyleyerek Zati Bey ile Milletvekili arasında geçen konuşmayı şöyle aktarır:

“Zati Bey, Milletvekili Bey'e, her şeyden önce, Doktor Reşat'ın kasabamızın başına bir bela kesildiğini, sivri aklıyla kasabada yenilik yapacağım diyerekten herkesin kalbini kırdığını söyledi. Giderek, kuyuların kapatılması, tulumaların sökülmesiyle bütün fakir fukaranın susuz kaldığını anlattı. (...) 'kasabamızın sınırları içinde bir isyan çıkarsa, hiç şaşma!' (...) Doktor'un ayağını kasabadan, memleket namına kaydırmak gerek! Bizim Milletvekili'miz de güldü; 'Bu kolay...' karşılığını verdi. 'Ankara'ya döndüğümde, bizim kasabalı Belediye Doktoru'ndan memnun değil, başka bir yere atansa iyi olur dedim... Yeter!’” (NPK, s. 122)

Yozlaşma içinde olan Zati Bey ve Milletvekili'nin, işini olması gerektiği yapan Reşat Bey'e engel oldukları görülür. Burada asıl dikkat çeken şey, bir kişi hakkında asılsız hüküm vermenin bu kadar kolay olmasıdır. Masa başında oturarak bir söz ile bir insanın haksızlığa uğratılması ve keyfi isteklerle sürgün edilmesi, bürokratik ve politik sistemdeki eksiklikleri ve yozlaşmayı gözler önüne serer.

Bunların dışında kasabada açılması düşünülen genelev için Reşat Bey'in onay vermesi, onun kasabadan sürgün edilme sürecini hızlandırır. Belediye Başkanı tarafından bu konudaki fikrinin sorulması üzerine Reşat Bey, mahalle aralarında zaten yaşanan gayriahlaki ilişkilerin, genelev aracılığı ile denetlenebileceğini, bu sayede kadınların sağlık kontrollerinin yapılarak bulaşıcı hastalıkların önleneceğini belirtir ve genelev açılmasına onay verir. Bu nedenle kendisine, genelevin açılıp açılmaması konusunda ne düşündüğünü soran Belediye Başkanı'na, *“Hiç olmazsa bulaşıcı hastalıklara engel oluruz. Gizli kadınları da karakol iyice izler...”* (NPK, s. 140) cevabını verir. Reşat Bey'in bu işe onay vermesi, kasabadan sürgün edilmesi için Zati ve Hulki Bey'in eline geçen en önemli koz olarak değerlendirilir. Zati Bey, bu durumu fırsata çevirerek kasaba kahvehanelerini dolaşır ve kasaba halkını, Reşat Bey'e karşı daha güçlü ve açık bir şekilde kıskırtmaya hatta Reşat Bey'in bu kasabadan gitmesi gerektiğini artık sesli olarak dile getirmeye başlar. Zati Bey'in kahvehanelerde yaptığı bu kıskırtmalardan biri, romanda şöyle yer alır:

“Doğrusu Doktor Reşat Bey'i sadece rahmetli arkadaşı Mühendis Bekir Bey gibi isyankâr ruhlu sanırdım. Hiçbir zaman kasabamızın namusuna el atacağı, dil uzatacağı aklıma gelmezdi. Kerhaneciden rüşvet aldığını söylüyorlar; buna inanmam ama, kasabamızda genelev açmak istediği de ortada. Ne diyelim, Allah bizi bu çeşit ahlaksızlıklardan korusun! Değil Doktor Bey, dünya bir araya gelse, bunca yıldır namusuyla yaşayan bizlerin memleketinde genelev açamaz! Zaten kendisinin kasabamızdan kalkıp gitmesi yaklaştı...” (NPK, s. 140)

Reşat Bey'in kasabadan sürgün edileceğinin açıkça konuşulmasından sonra Hulki Bey de doktordan sonra sıra kaymakamın diyerek Kaymakam Bey'in de sürgün edileceği mesajını verir. Zati Bey, Reşat Bey'in aleyhinde konuşmaya başlarken Kaymakam Bey, Zati Bey'i kibarca susturur ve şunları ekler: *“Beyefendi (...) 'Doktor Reşat'ın yaptığı işlerde yasalara, mevzuata aykırı bir hâl yok... Niçin böylesine üzülmüyorsunuz?’ Zati Bey, ne diyeceğini şaşırdı. Konuyu kapamak*

zorunda kaldı. 'Efendim, biliyorsunuz, kasabamız görgü, geleneklerine bağlıdır...' gibisine sözler mırıldandı; kem küm etti. İşte o kadar..." (NPK, s. 145). Kaymakam Bey'in, Zati Bey'in düşüncelerini desteklememesi hatta tarafsız bir şekilde yasalara göre Reşat Bey'in yaptığı bir yanlışın olmadığını söylemesi, Kaymakam'ın da kasabanın yozlaşmış hâkim güçleri tarafından kasabadan sürgün edilecekler listesine girmesine neden olur.

4.11. Kasabada Sosyal Mekânlar ve Etkinlikler

Yaşam kalitesinin artışı olumlu yönde destekleyen bir etken olarak değerlendirilen sosyal mekân ve etkinlikler, bireyin yakın veya uzak çevresi ile ilişkilerini düzenleyen önemli bir unsurdur. Bunun yanında yaşanan çevreyi/coğrafyayı tanıma, etnik ve kültürel değerlere bağlı kalma noktasında birleştirici ve bütünleştirici bir rol üstlenir. Bu sayede bireyin diğer insanlarla iletişim kurarak sosyalleşmesi ve ortak değerleri koruması sağlanır. "...sosyal gruplar için mekân, çeşitli anlamları birbirinden ayıklanamayacak bir bütün." (Öncü-Weyland, 2016: 31) olarak değerlendirilir.

Nâbi'nin Park Kahvesi romanında Halkevi, tren istasyonları ve kahvehaneler öne çıkan sosyal mekânlardır. Bunlardan "Halkevi," kasaba halkının kitap, dergi ve gazete okuduğu mekânlardan biridir. Kasabanın öğretmenlerinden Sıtkı Öğretmen ve başkışı Mustafa, Halkevi'ni, kasabanın gençlerinin bilgiyle donanacağı bir merkez hâline getirmek için birtakım girişimlerde bulunur. Zaman zaman kendi düzenledikleri etkinliklerle de gençlerin ilgisini çekmeyi ve onların daha iyi yetişmesine imkân sağlamayı amaçlar. Burada çeşitli konuşmalar ve kültür toplantıları yapılır. Esnaf çıraklarına ve kalfalarına gece dersleri tertip edilir. Böylece kasaba halkına hizmet etmek ve insanların ihtiyaçlarına cevap verebilmek için Halkevi'nde çeşitli faaliyetler düzenlenir.

*Nâbi'nin Park Kahvesi'*nde tren istasyonları da kasaba halkının bir araya geldiği ve sosyalleştiği mekânlardan biridir. İnsanlar, kasabaya gelen treni, büyük bir heyecan ve mutluluk içinde bekler. Kasabaya gelen yakınlarını ya da tanımadıkları yeni çehreleri karşılamak için istasyonu âdeta bir bayram yerine çevirir.

"Yazın bu on dokuz kırk treninin gelişi, her gün istasyonu bayram yerine çevirir: Genç kızlar süslenir, delikanlılar işten çıkar, istasyona bu treni karşılamaya koşar. Hele istasyonun karşısındaki bostanlar parka dönüştürüldükten sonra; buraları, istasyon, bir seyirlik oldu. Parka dikilen ağaçlar; çamlar, kavaklar, okaliptüsler (...) Akşamları parkta dolaşan halk, Nazif Kaptan'ın iki kilometre uzaktan çaldığı düdüğe koşar. Zaten istasyon kahvesi yükünü çoktan almıştır. Tren yaklaştıkça da kaynaşma, heyecan artar, durana dek devam eder." (NPK, s. 97).

Her kesimden insanın coşkuyla bir araya geldiği ve güzel vakit geçirdiği tren istasyonunun, kasaba halkının sosyalleşmesindeki işlevselliği gözler önüne serilir. *Nâbi'nin Park Kahvesi'*nde öne çıkan sosyal mekânlar arasında şose yoluyla kasaba parkı da yer alır. Tren istasyonuna yakın olan ve zeytinliklere doğru uzanan bu mekânlar; özellikle pazar günleri, kasaba halkının gezmek, yürüyüş yapmak ve arkadaşlarıyla sohbet etmek için bir araya geldiği sosyal mekânlardır.

Romanda kasabada öne çıkan sosyal etkinliklerin başında ise "Altı Eylül Bayramı" gelir. Altı Eylül Bayramı, Söke kasabasının Yunan işgalinden kurtulduğu gündür. Bu bayramda Halkevi, davul zurna çalacak çingeneleri ayarlar. Belediye ise havai fişekleri hazırlar ve Hükûmet Konağı'nın önüne hızla bir tak-ı zafer kurar. Kasabanın yetişkin çocukları, dağlardan defne dalı kesip getirir. Cumhuriyet Meydanı, mersin dalları ve yapraklarla süslenir. Tüm kasaba halkı büyük bir heyecan içinde sabah erkenden hazırlanır ve meydana gelir, öğrenciler geçit törenine katılır. Daha sonra Kaymakam Bey, konuşma yapar. Ardından kasabanın sporcu gençleri jimnastik gösterisi sunar. Bütün bunlardan sonra bayram, Halkevi'nin önüne taşınır. Burada tüm kasaba halkı, davul ve zurna eşliğinde Aydın zeybeği oynar. Bu eğlenceyi gece fener alayı ile Halkevi'nde yapılacak olan eğlence takip eder. Akşam olmasıyla yedi kırk akşam trenini karşılamak için büyük bir kalabalık istasyona gider. Burada güzel vakit geçiren kasaba halkı son olarak da Halkevi'nde düzenlenen şarkılı ve türkülü eğlenceye katılır. Böylece Altı Eylül Bayramı ile kasaba halkının birlik ve beraberlik içinde birbiriyle kaynaştığı görülür.

Kasabada öne çıkan mekânlardan biri olan *kahvehaneler*, romanın adından da anlaşılacağı üzere kurguda oldukça önemli bir yer edinmiş ve âdeta romanın temel mekânı hâline gelmiştir. Bu nedenle kahvehaneler, ayrı bir başlık hâlinde ele alınıp incelenmiştir:

4.11.1. Kahvehaneler

Henüz gelişmemiş ve sosyo-kültürel mimarisini tamamlayamayan kasabalarda kahvehaneler, tiyatro binası işlevi görerek insanların bir araya geldiği ve sosyalleştiği mekânlar olarak yer alır. "*Kahvehaneler, farklı grupların bir araya geldiği, kaynaştığı, tanıştığı, sosyalleştiği alanlardır. Kültür, inanç ve yaşantının gözlemlendiği, tecrübe edildiği, kuşaktan kuşağa aktarıldığı, değişik kuşakların bir araya geldiği bu mekânlar, sohbet etmek, okumak, dinlenmek, anlatmak, dinlemek, kimi zaman Aşık meclislerine katılmak gibi farklı eylemlere ev sahipliği yapar.*" (Alver, 2017: 281). Bu bağlamda insanların kimi zaman hayatın gerçeklerinden ve yaşamın zorluklarından kaçarak bir nebze de olsa uzaklaştıkları kimi zaman ise gelecek yaşamlarına dair birtakım umut parçacıkları aradıkları bu kasaba kahvehaneleri, bir sığınma ve kaçış yeri olması nedeniyle oldukça önemli bir yere sahiptir.

Nâbi'nin Park Kahvesi romanında *kahvehaneler*, işlevsel bir şekilde kullanılarak âdeta romanın temel mekânı hâline gelmiştir. Romanda Meşhur, Nâbi'nin Park Kahvesi adını taşıyan kahvehane, kasabanın en önemli sosyal mekânı olarak yer edinir. Bu kahvehane, kasabayla ilgili hemen her konunun tartışıldığı ve düşüncelerin paylaşıldığı önemli bir mekândır. Nâbi'nin Park Kahvesi, kasabanın merkezinde altı mahalle yolunun/caddesinin birleştiği Cumhuriyet Meydanı'nda bulunur. Bu meydanda Hükûmet Konağı, Ziraat Bankası, kocaman bir han, hanın üzerinde güzel bir otel, dükkânlar ve yazıhaneler yer alır. Nâbi'nin Park Kahvesi, meydana yer alması ve resmî dairelerin yanında olması nedeniyle kasabanın en işlek mekânıdır. Kahvehanenin sahibi Nâbi Bey ise Rumeli şivesiyle müşterilerine tatlı dil döken ve insanların gönlünü almayı bilen biridir. Bütün bunlara bağlı olarak herkes, boş vaktini bu kahvehanede geçirmekten hoşlanır. Nâbi'nin Park Kahvesi'nin hemen herkes tarafından sevildiği ve kasabanın en rağbet gören yeri olduğu romanda şöyle ifade edilir:

"Nâbi'nin Park Kahvesi, yaz kış itibardadır. En büyük özelliği, daha doğrusu, Nâbi'nin en büyük başarısı, memurlarla yerli halkı burada bir araya getirebilmesidir. İster sabahın en erken saatlerinde, ister gecenin en geç saatlerinde kahveye gidin, Nâbi her an emrinizdedir. Günün herhangi bir saatinde ne içmek âdetinde olduğunuzu bile bilir, ocakçıya sizi görür görmez, seslenir." (NPK, s. 12)

Tüm kasaba halkı tarafından sosyal bir mekân ve bir buluşma alanı olarak değerlendirilen Nâbi'nin Park Kahvesi, kasabayla ilgili tüm gelişmelerin haber alındığı ve kasabaya buradan yayıldığı kimi zaman ise hatıraların ve tarihin anlatılıp can bulduğu bir yerdir. Bu bağlamda kahvehaneler, *"bir iç dökme mekânı"* (Mert, 2006: 49) olarak da değerlendirilir. Romanda pek çok kahvehanenin adı geçmekle birlikte Nâbi'nin Park Kahvesi, olayların seyri bakımından ve kasabada gerçekleşen olayların sentezinin yapıldığı yer olması açısından ayrıca önemli bir yere sahiptir. Bunların dışında Nâbi'nin Park Kahvesi'nde Nâbi'nin seçkin müşterileri için ayrı bir salon ve bu salonun sokağa açılan ayrı bir kapısı bulunur. Bu salonda bir bilardo masası yer alır; bu masa, Kurtuluş Savaşı yıllarında kasabadan kaçan Rumlardan kalmadır. Kahvehanenin bu bölümüne Kaymakam Bey, İcra memuru, Hâkim Bey gibi üst düzey kişiler uğrar ve burada bilardo ve satranç oynar.

Kasaba kahvehaneleri, kasabaya işini halletmek için gelen köylülerin de en önemli uğrak yerleridir. Bahar ve yaz aylarında Nâbi, kahvehanesinin önünde bulunan havuzlu parka iskemle ve masalar koyar. Çınar ağaçlarının ve okaliptüslerin yeşilliği ile Nâbi'nin Park Kahvesi, insanların bir araya geldiği daha da cazibeli bir yer hâlini alır.

4.12. Kasabada Sağlık Sorunları

4.12.1. Sıtma/Tifo

Anadolu'da gerekli yaşam koşullarının yoksunluğu, sağlık alanında da kendini gösterir. Pek çok yazar tarafından ele alınan sağlık sahasındaki bu eksiklikler, *Nâbi'nin Park Kahvesi* romanında sıtma ve tifo hastalıkları ile mahalle aralarında gayriahlaki yaşam süren kötü kadınların yol açtığı hastalıklar üzerinden ortaya konur. Evlerin hela çukurlarının pis suyunun kuyulara sızması nedeniyle kasabada tifo hastalığı baş gösterir. Bu hastalığı önlemek için Belediye Meclisi'nin kararı ve Doktor Reşat Bey'in yardımıyla kasabadaki su kuyuları kapatılır. Kasaba halkının, Belediye'nin demir borular içinde şehirden getirdiği şebeke sularını kullanmaları istenir. Bu konuda halkı bilgilendirmek için Reşat Bey tarafından Halkevi'nde bir konferans verilir ve ayrıca kasaba halkı yazılı olarak bilgilendirilir. Romanda ayrıca kasaba Mühendisi Bekir'in, sıtma hastalığına yakalandığı görülür. Sıtmadan benzi sararan ve gözlerinin altı çürüyen Bekir, daha sonra iyice zayıflar. Ancak yine de elinde iş makinesi olmamasına rağmen Menderes'in taşmasını önlemek için çaba sarf eder. Menderes'in soğuk sularına girerek açılan yarınları el yordamıyla kapatmaya çalışır, sonunda da vücudu bütün bu yükü kaldıramaz ve vefat eder.

4.13. Millî Mücadelenin Kasabadaki Yansımaları/Algılanışı

Yüzyıllardır ihmal edilen Anadolu'nun edebî eserlere gerçek anlamda girmesi, Kurtuluş Savaşı'nı ve bu yılları takip eden süreci içermiştir. *"Anadolu'ya geçiş, Kurtuluş Savaşı ve savaşın bitimini izleyen yıllardadır. (...) Anadolu'nun geri kalışındaki en önemli etken de tanınmayıştır."* (Önertoy, 1979: 12). Anadolu'nun gerçek hâlini bilmeyen yazarlar, Anadolu'yu, yeşilliklerin olduğu ve tertemiz derelerin aktığı bir cennet mekânı olarak hayal eder ve eserlerinde bu şekilde kaleme alır. Kurtuluş Savaşı'yla beraber sosyal duyarlılığı olan ve artık Anadolu'yu masa başında hayal etmekten vazgeçen yazarlar, bizzat Anadolu'ya gider ve buradaki gözlemlerini eserlerinde realist bir şekilde yansıtmaya başlar. Böylece Anadolu'nun geri kalışının nedeninin, Anadolu'nun gerçek anlamda tanınmaması ve ihmal edilmesi gerçeği olduğu bilincine varılır.

Nâbi'nin Park Kahvesi romanında Söke kasabasının, Kurtuluş Savaşı'na tanıklık ettiği görülür ve kasabanın Kurtuluş Savaşı yıllarındaki durumu ayrıntılı bir şekilde sunulur. Buna göre kasaba, İtalyanlar tarafından işgal edilir ancak işgal güçleri, kasaba halkının gönlünü kazanmak için onları darıltmaktan ve kızdırmaktan kaçınır. Bunun yanında işgal ettikleri yerleri çeşitli siyasi hilelerle kaybetmek istemeyen İtalyanlar, yerlerini Yunanların gelip alacağını endişesini duyar. Bu nedenle kasaba halkının isteklerini yerine getirip onlarla iyi geçinmeye çalışır. Hatta Yunan askerlerini kasabaya

sokmamaları için kasaba halkını silahlandırır. Kasaba halkı da İtalyan askerlerinden ellerine geçen bu silahları, Ankara'ya Kuvayimilliyeciler birliğine gizlice gönderir.

Kasaba, İtalyanların işgali altındayken Kuşadası yoluna bir Yunan tayyaresi zorunlu iniş yapar. İtalyanlar, tayyarenin kendilerine verilmesini kasabanın idari birimlerinden ister. İşgal kumandanından, kasaba kaymakamına tayyarenin kendilerine teslim edilmesi için bir nota gelir. Bu arada tayyareyi, İtalyanlara vermek istemeyen kasaba halkı, İtalyanların tayyareye yaklaşmasını önlemek için Cumhuriyet Meydanı'na çıkan yolların ağzına siper kazmaya başlar. Ardından tayyare, Ankara'ya gönderilmek için Recep Çavuş ve yanındaki erler tarafından parçalanmaya başlanır.

Kasabanın Kuvayimilliyeciler örgütleyicisi Yüzbaşı İbrahim Bey, hükûmet konağında bulunan on sekiz jandarma eri ve Kuvayimilliyecilerden oluşan bir ekip kurar. Bu ekip, kasabanın savunmasında öne çıkan ve daha önce Çanakkale'de savaşırken başından derin hasar almış Feramuş Çavuş kumandasında, Recep Çavuş'un yardımına gider. Parçalanmış tayyare zor şartlar altında gizlice Ankara'ya gönderilir. Böylece Yunanlardan ele geçirilen İngiliz yapımı tayyare, 1921 yılının baharında Anadolu'yu işgalden kurtarmak için İtalyanlara karşı uçurulur. Bir süre sonra İtalyan işgalinden kurtulan Söke kasabasını, bu kez de Yunanlar işgal eder ve sonraki süreçte kasaba, düşman işgalinden kurtulur.

4.14. Kasabada Belediye Başkanlığı Seçimleri

Yerel seçimler olarak da adlandırılan belediye başkanlığı seçimleri, yerel yöneticilerin ve meclis üyelerinin belirlenmesi amacıyla yapılan seçimlerdir. Toplumun sosyolojisini ortaya koyan bu seçimler, romanlarda zaman zaman ele alınan bir konu olmuştur. Bu bağlamda *Nâbi'nin Park Kahvesi* romanında kasabanın Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Umumi Kâtibi olan başkışı Mustafa, belediye başkanlığı seçiminde Belediye Meclisi üyeliğine seçilmek için çalışmalar yürütür. Adaylardan biri, kasabanın belediye başkanlığını yürüten kişidir. Rakip aday ise kasabada pek sevilmeyen Hulki Bey adında bir eşraftır. Hulki Bey, İstiklal Harbi'nde güçlü gördüğü işgal kuvvetlerini desteklemiş ve İngiliz Muhipleri Cemiyeti'ne üye olmuştur. Savaşın sonunda durumu kendi lehine çevirmiş ve kendini, İstiklal Harbi'ne bizzat katılmış bir vatansever olarak göstererek kahvehane ve meydanlarda anlatmaya başlamıştır. Hulki Bey, kasabanın imkânlarını kendi çıkarı için kullanmaktan hoşlanan ve gayriahlakî ilişki yaşayan biridir. İstiklal Harbi sırasında Hulki Bey'in, İngilizleri desteklediği gerçeğinin kasabada yayılması üzerine Hulki Bey seçimi kaybeder.

Seçim, kasabada bir bayram havasında karşılanır; bu nedenle iş yerlerinden bayraklar asılır. Ardından sabahın erken saatleri olmasına rağmen arkalarında bir alay çocukla birlikte istasyon tarafında çingeneler görünür. Davulcu ile zurnacı Onuncu Yıl Marşı'nı çalarak kasaba meydanına doğru ilerler. Gün içinde belediye binasının önünde zeybekler ve Karadeniz oyunları oynanır. Seçimin, kasabalı tarafından bir bayram havasında karşılandığı "*Kasaba, seçim şerefine süsleniyordu. (...) Seçim bayramı! (...) Sen bugün Belediye'nin önünü seyret gayri, ortalık pek neşeli olacak. Zeybekler, Karadeniz oyunları gırla gider...*" (NPK, s. 30-32) ifadeleriyle ortaya konur.

4.15. İçeridekinin Dışarıdakine Bakışı

"Mekân, dışardaki içerdelik"

Gaston Bachelard

Ötekileştirme ve özdeşleşmeyle aynı düzlemde ilerleyen içerdelik ve dışardalık, bireyin ruhsal durumuyla ilintili olan varoluşsal bir kaygı içerir. "*Bireylerin, toplumsal ve maddi çevrelerini benimsemeleri, onlara 'anlam' atfetmeleriyle gerçekleşir.*" (Mai, 2016: 107). Bulunduğu mekânda kendinden bir parça bulan birey, bu mekânı ve çevreyi özümseme sürecine girer. Kendinden bir yansıma bulamayan birey ise yaşadığı mekân ve sosyal çevreden kendini soyutlama ve ötekileştirme sürecine girer. Bu bakımdan mekâna dışarıdan gelen bireyin, mekânın içindeki insan ve nesnelerle uyumu ona yüklediği anlamlarla doğru orantılıdır. Mekân, "... *kişi-yer ilişkisini sorunsal açıdan yansıtan, dönüştürülmüş, anlaşılmış yerlerdir; yalnızca topografik bir yer değil, anlam üreten, anıları barındıran, kişinin iç dünyasını yansıtan bir değerdir.*" (Korkmaz, 2007: 403). Algısal olarak mekân-insan ilişkisi ön plana çıkarılarak mekânın somut unsurları ile insanın soyut değerleri arasındaki ilişki incelenir. Toplumsal ilişkiler ağının da belirleyici olduğu bu durum, bireyin mekânı kendine dönüştürme ya da kendini mekâna teslim etme şeklinde iki yönlü bir aşamayı içerir.

Kasabaya dışarıdan gelen kişi ile kasabalı arasında aslında her şeyden önce bir yabancılaşma belirir. Bu iki taraf arasında "*ortaya çıkan şey, daha ötede ikisi arasındaki bir yabancılaşmaya ve düşmanlığa dönüşür.*" (Bachelard, 2014: 256). Bu durum içeridekinin dışarıdakini, dışarıdakini de içeridekini ötekileştirmesine neden olur ve bir çatışma ortamının oluşmasına zemin hazırlar. Bu çatışma, genel olarak kasaba insanının dışarıdan gelen insanları kabullenmeme ve onları dışlama şeklinde ortaya çıkar. Dışarıdan kasabaya gelenin bakış açısıyla da kasaba gerçeği ortaya konmaya çalışılır. Bu bakımdan içerdelik/dışardalık diyalektiğinde Anadolu'nun kasabalarına genellikle görevlendirme veya başka sebeplerden dolayı gelen kişilerin, bu kasabalara uyumu veya uyumsuzluğu bunun yanında kasabadaki mevcut kişilerin de kasabaya dışarıdan gelen kişileri benimseyişi ya da ötekileştirmeleri ve buna bağlı olarak yaşanan çatışmalar incelenir.

Romanlarda söz konusu kasabalara dışarıdan ve özellikle şehirden gelen kişilere kasaba insanının yaklaşımı ve bakışı, olumlu veya olumsuz olarak farklılık göstermektedir. Kimileri kasaba halkı tarafından benimsenip kabul görürken kimileri de çeşitli sebeplerle dışlanır. *Nâbî'nin Park Kahvesi* adlı romanda kasabaya hizmet için gelen Mühendis Bekir ve Doktor Reşat Bey, özverili çalışmaları ve eşrafa karşı yoksul halkın savunuculuğunu yaptıkları için kasaba halkı tarafından sevilip benimsenir. Ancak sonraki süreçte Mühendis Bekir ölür, Reşat Bey ise kasaba eşrafından Zati ve Hulki Bey'in çeşitli hile ve oyunlarla halkı kendisine karşı kıskırtmasına maruz kalır ve sonunda sürgün edilir. Kasaba halkının, Mühendis Bekir'e bakışı ve onu sevip önemseydiği romanda şöyle aktarılır:

"Kasabaya ilk geldiği zaman, enine boyuna bir delikanlıydı. Yüzünün sert hatları, ilk anda bende, aksi bir insan etkisi bırakmıştı. Çok az konuşan, karşısındakinin içini okumuşçasına bakan gözleri vardı. İlk konuşma, tanışmadan sonra, hemen onun hiç de görüldüğü gibi bir insan olmadığını anladım: Alçakgönüllü, açık kalpli, dosta dost, düşmana düşman bir adamdı. Geldiği sırada herkes, görünüşüne aldanıp kibirli, kendini beğenmiş, kasabamıza gelip giden, sıradan bir memur sanmıştı. Ne ki kısa bir sürede kendisini herkese, Kasap Salih'e bile bir kulp takan Lutfullah Efendi'ye de sevdirdi. Hele işine dört elle sarılması, sadece kasabamızda değil, kasabanın bütün köylerinde de hatırı sayılır bir adam olmasını sağladı. Herkes Bekir Bey diyor, saygıyla ondan söz ediyordu." (NPK, s. 109-110).

Kasaba halkı, Mühendis Bekir'in, kasabasının tarım alanlarının sular altında kalmasını önlemek için özveriyle çalıştığının farkındadır. Benzin tahsisatı olmadığı gerekçesiyle iş makinelerinin elinden alınmasına rağmen Mühendis Bekir'in pes etmeyerek Menderes Irmağı'nın taşmasını engellemek için kol gücüyle çaba sarf etmesi ve sonunda da ölmesi, kasaba halkının gözünde *"kendini kasabasının yararına feda eden bir kahraman"* (NPK, s. 116) olarak algılanmasını sağlar.

Romanda, kasabaya hizmet etmek için dışarıdan gelen aydın gençlerin, kasaba halkını bilinçlendirip aydınlatmasından büyük endişe duyan kasaba eşrafı, bu gençlerin kasaba halkı tarafından sevilip benimsenmesini istemez. Bu bağlamda Mühendis Bekir'in ve Doktor Reşat Bey'in kasabaya hizmetlerini, kişisel çıkarlarına engel olarak gören Zati Bey, bu iki genci halkın gözünde karalamaya çalışır. Bu nedenle bir davette Mühendis Bekir ve Doktor Reşat Bey'in isyankâr ruhlu olduğunu ifade eder. Bu söylev Zati Bey'in, kasaba halkının algılarını kör etme ve bu algılar üzerinde hâkimiyet kurma çabasının sonucudur. Aynı şekilde Hulki Bey de kasabaya hizmet için dışarıdan gelen bu gençleri, her fırsatta eleştirme ve çeşitli iftiralarla kasaba halkının gözünde itibarsızlaştırma gayreti içine girer. Bu noktada Hulki Bey, başkışı Mustafa'yı, Doktor Reşat ve Mühendis Bekir aleyhinde kıskırtmaya çalışır. Bu durum romanda şöyle aktarılır:

"Mustafa, senin baban bu kasabadan, bu kasabanın yerlisi değil miydi? Deden de öyle, dedenin dedesi de... Ne ki sen, bu kasabaya dışardan gelmiş bir memur gibi davranıyorsun. Ben senden çok bu kasabalıyım... Bakıyorum bütün düşüp kalktığın insanlar, hep yabancılar. Haklı bulduğun kişiler de hep yabancı. Günün birinde bu gelip geçici kimselerin kasabadan defolup gideceklerini hiç düşünmüyor musun? Bir gün yine biz bize kalacağız; yine bizim yüzümüze bakacaksın... Sana dostça bir söz edeyim; vazgeç şu adamların dalkavukluğundan! Aklını başına al, biraz da kendi çıkarını düşün... Bu adamların bizim kasabamızda bir alıp verecekleri yok. Aylıklarını, bizim rüşvet ve sadakalarımızı alıp geçerler. Seninse ekmeğin bu kasabadan. Onların kasabanın çıkarına diye davranışlarına nasıl inanıyorsun? Bu memur milleti zaten halkı, bizi kıskanır, her bir işimizi yokuşa sürer..." (NPK, s. 79)

Hulki Bey'in bu düşünceleri, kasabaya dışarıdan gelenlerin kasaba eşrafı cephesinde nasıl algılandığını ortaya koyarken aynı zamanda Hulki Bey tarafından Mustafa'ya yapılan bu baskı, kasabaya hizmet aşkıyla gelen kişileri destekleyenlere karşı eşrafın çeşitli baskı, zorlama ve tehditlere başvurduğunu gözler önüne serer. Buna göre Hulki Bey, kasabanın yerlilerinin, kasabaya dışarıdan gelen insanlarla gereğinden fazla muhatap olmaması gerektiğini düşünür. Kasabaya hizmet aşkıyla gelen bu aydın gençleri, *"yabancı"* nitelendirmesiyle dışlayarak ötekileştirir. Öte yandan kasabaya hizmet için gelen gençleri yabancı diye nitelendiren ve kendini kasabanın yerlisi gibi gösteren Hulki Bey aslında İstanbulludur. Kurtuluş Savaşı sırasında Mustafa Kemal Paşa'ya karşı İngilizleri destekler, savaşın sonucuna göre taraf değiştirerek kendini bizzat Kurtuluş Savaşı'na katılmış bir vatansever olarak gösterir. Daha sonraki süreçte Söke kasabasına damat olarak gelir ve kendini kasabanın yerlisi olarak tanıtır. Bütün bunlara rağmen kasabaya hizmet aşkıyla gelen aydın gençleri, yabancı nitelendirmesiyle ötekileştirerek düşmanmış gibi gösterir ve onları kasaba eşrafından rüşvet almakla suçlayacak kadar basitleştir. Kendi çıkarına ters düşen bu aydın gençlerin, işlerini yapmalarına engel olmak için her türlü gayriahlaki yola başvurur. Sonraki süreçte de Kaymakam'ın ve Doktor Reşat Bey'in kasabadan sürgün edilmesine neden olur.

Kasaba halkının dışarıdan gelene bakışı, Belediye Doktoru Reşat Bey'in sağlık çalışmaları noktasında da kendini gösterir. Kasabanın su kuyularına, hela sularının sızmasıyla kasabada tifo hastalığı baş gösterir. Belediye Doktoru Reşat Bey, Belediye Meclisi'nin su kuyularının kapatılması kararına raporuyla onay verir. Kapatılan kirli su kuyularının yerine Belediye'nin, kasabadaki her eve demir borularla temiz şebeke suyu getirmesine rağmen Zati Bey, kasaba halkının susuz bırakıldığını ve halka büyük masraf çıkarıldığını bahana ederek kasabada Reşat Bey aleyhinde karalama kampanyası başlatır. Aynı şekilde sağlık koşullarına uymadığı ve yangına karşı önlemi olmadığı gerekçesiyle kasaba sinemasının,

Belediye'nin kararı ve Reşat Bey'in verdiği raporla geçici olarak kapatılması, yine kasabanın ileri gelenlerini küplere bindirir. Bu insanlar, Reşat Bey aleyhinde, "Yaptığı ettiği yeter gayri diyerekten milleti kıskırtı(r)." (NPK, s. 121). Zati ve Hulki Bey gibi kişilerin kıskırtmasına gelen sinema sahibi Ahmet Efendi'nin de sinemaya bir havalandırma bacası ve yangın durumunda insanların sinema salonundan hemen çıkabilmesi için sokağa açılan bir yangın kapısı yaptırmak yerine Doktor Reşat Bey'e isyan ettiği görülür. Ahmet Efendi'nin Reşat Bey'e olan isyanı romanda, "Geçen gece kafayı çekip, Doktorun yedi ceddine okuyarak sinemanın bu onarımını yapmayacağını ilan etti. Hem de Nâbi'nin Park Kahvesinin ortalık yerinde..." (NPK, s. 121) şeklinde dile getirilir. Kasabanın Zati ve Hulki Bey gibi hâkim güçleri; yalnızca kendilerinin, kasabada tek sözü geçen ve hâkimiyet kuran kişiler olmasını ister. Bu nedenle kasabaya dışarıdan gelen birinin, kasabanın yararına bile olsa kasabada söz sahibi olmasına tahammül edemez ve türlü hilelerle bu kişilere karşı cahil kasaba halkını her fırsatta kıskırtma yolunu seçer. En sonunda da Reşat Bey'i kasabadan sürdürerek söz konusu kasabadaki hâkimiyetlerini devam ettirir.

Sonuç ve Değerlendirme

Kasabalar; köy ile şehir arasında köprü vazifesi görerek bir uyum ve geçiş süreci görevi üstlenir. Bu bağlamda bir uyum ve adaptasyon merkezi olarak değerlendirilen kasabalar hem insanların hem de mekânın sosyolojisinin ortaya konması bakımından önemli bir işleve sahiptir. Şehirden köye açılan bir kapı olarak algılanan kasabalar; toplum içindeki yeri, köy ve şehir arasında kurduğu ilişki nedeniyle edebî eserlerde ele alınan önemli mekânlardan biri olur. Bu nedenle kasabalar, Millî Mücadele ve Cumhuriyet yıllarında, düşünce bağlamında şehirde yaşanan değişimlerin ve teknolojik alandaki gelişmelerin köylere ulaşmasında birer kapı ve geçit yeri rolü üstlenir.

Sosyal duyarlılığa sahip olan Samim Kocagöz, etrafında yaşanan olay ve sorunları, romanlarında realist bir biçimde yansıtır. Cumhuriyetin kuruluş yıllarında küçük bir kasabada geçen *Nâbi'nin Park Kahvesi* adlı romanda da küçük kasabalarda kendi çıkarları için türlü oyunlara başvurarak yoksul kasaba halkını ezip sömüren yozlaşmış hâkim güçlere karşı bir avuç aydın gencin yaşadığı çatışma ve verdiği mücadele anlatılır. Bu mücadelede bürokratik ve politik engellere takılan bu aydın gençlerin, halkın aydınlanıp bilinçlenmesinden korkan hâkim güçler tarafından birer tehdit unsuru olarak algılandığı ve birer birer sindirilerek tükenişe sürüklendiği görülür. Yazar, yoksul kasaba halkını ezen ve yozlaşmış hâkim güçleri temsil eden eşrafın oyunlarına karşın, halkı eğitme ve aydınlatma görevini üstlenen ve millî bilinçle hareket eden vatansever aydın gençlerin verdiği mücadeleyle Anadolu'nun hak ettiği kimliğe kavuşması gerektiği vurgusunu yapar.

Romanda kasaba; aydınları, buhran ve bunalıma sürükleyen, onları yalnızlığa ve karamsarlığa iten bir mekân olarak sunulur. Eğitimsizlik ve bilgisizlik gibi etkenlere bağlı olarak kasabaların, uzun yıllar boyunca karanlık içinde kalışı ve bu kasabalara hizmet aşkıyla giden idealist gençlerin, karşılarında aşılmaz bir set gibi duran kişiler nedeniyle yenik düşmesi gözler önüne serilir. Yazar, *Nâbi'nin Park Kahvesi*'nde Batı Anadolu insanının Menderes Irmağı'nın taşması sonucunda verdiği yaşam mücadelesini, tedirginliklerini, çıkarıcı ve baskın güçler karşısındaki yenilgilerini ve birtakım sosyo-politik olayları ortaya koyar. Bunun yanında Kurtuluş Savaşı, çatışma, yozlaşma, ahlaki çöküntü, bürokratik çürüme, sağlık, eğitim ve sürgün gibi pek çok bireysel ve toplumsal soruna işaret eder. Bu bağlamda Samim Kocagöz, Söke kasabasını, mekân-insan ilişkisi içinde ele alarak fonksiyonel bir yapıda kullanmış ve bu kasabadan hareketle aslında tüm Anadolu'nun içinde bulunduğu realiteyi gözler önüne sermiştir. Bu nedenle Söke, Anadolu'nun özü niteliğindedir ve bu öz, bütün bir Anadolu coğrafyasının siyasi, politik ve sosyolojik durumunu içerir.

Kaynakça

- Alangu, T. (1965). *Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman 2 (1930-1940)*. İstanbul: İstanbul Matbaası.
- Alver, K. (2017). *Narman Çarşısı*. Köksal Alver (Ed.), Taşra Halleri (277-306). İstanbul: Çizgi Kitabevi.
- Andaç, F. (2006). Öyküde Mekân Duygusu. *Hece Öykü*, 3(17), 96-97.
- Bachelard, G. (2014). *Mekânın Poetikası*. Alp Tümertekin (Çev.). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Barbarosoğlu, N. (2006). Öykü-Mekân İlişkisi Hakkında Okurun İçini Kanırtan Bir Yazar. *Hece Öykü*, 3(18), 116-118.
- Bilgin, N. (2007). *Sosyal Psikoloji Sözlüğü*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Çelik, C. (2017). *Taşrayı Anlamak: Dönüşen Taşra Tasavvuru*. Köksal Alver (Ed.), Taşra Halleri (27-42). İstanbul: Çizgi Kitabevi.
- Işıksalan, N. (1978). *Reşat Nuri-Halide Edip ve Yakup Kadri'de Anadolu*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi/Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Ankara.
- Kanter, M. F. (2009). Yaprak Dökümü Romanında Yapı ve İzlek. *Turkish Studies*, 4(8): 1588-1620.

- Kanter, B. (2013). *Şiirsel Kimlikten Mekânsal Sınırlara*. İstanbul: Metamorfoz Yayınları.
- Karadeniz, H. (2020). *Türk Romanında Kasaba*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü: Kırşehir.
- Karakoç, S. (1986). *Edebiyat Yazıları II*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karpat, K. (1962). *Çağdaş Türk Edebiyatında Sosyal Konular*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Kocagöz, S. (1971). Roman mı Masal mı? *Varlık dergisi*, 1 Nisan 1971.
- Kocagöz, S. (1974). Romancının İç Dünyası. *Milliyet Sanat Dergisi*, 16 Ağustos 1974.
- Kocagöz, S. (2016). *Nâbi'nin Park Kahvesi*. İstanbul: Literatür Yayınları.
- Korkmaz, R. (2007). *Romanda Mekânın Poetiği*. Ayşenur Külahlıoğlu İslam ve Süer Eker (Ed.), Edebiyat ve Dil Yazıları Mustafa İsen'e Armağan, Ankara: Grafiker Yayınları.
- Korkmaz, R. (2016). *Sabahattin Ali, İnsan ve Eser*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Maı, U. (2016). *Doğu Alman Kentlerinde Kültür Şoku ve Kimlik Bunalımı*. Leyla Şimşek ve Nilgün Uygun (Çev.). Mekân, Kültür, İktidar Küreselleşen Kentlerde Yeni Kimlikler (107-115). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mert, N. (2006). Kahvehane, Pastane ve Meyhane Öyküleri, *Hece Öykü*, 3(17), 48-56.
- Narlı, M. (2013). Romanlar ve Taşralar Türk Romanında Taşra Algıları Üzerine Bir Değerlendirme. *bilig-Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 64, 285-316.
- Oğuz, O. (2011). Yusuf Atılgan'ın Hikâyelerinde Kasaba. *Turkish Studies*, 6(2): 689-702.
- Öncü, A., Weyland, P. (2016). *Küreselleşen Kentlerde Yaşam Alanları ve Kimlik Mücadeleleri*. Leyla Şimşek ve Nilgün Uygun (Çev.). Mekân, Kültür, İktidar Küreselleşen Kentlerde Yeni Kimlikler (9-39). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Önertoy, O. (1974). Reşat Nuri Güntekin ve Anadolu. *Türkoloji Dergisi*, 6(1), 81-108).
- Önertoy, O. (1979). Reşat Nuri Güntekin. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Sözlük, Türk Dil Kurumu, <https://sozluk.gov.tr>, (Erişim Tarihi: 02.02.2020)
- Taş, S. (1993). *Samim Kocagöz (Yazar-eser-üslûp)*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İnönü Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Tekin, M. (2009). *Roman Sanatı – Romanın Unsurları 1*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Urry, J. (1999). *Mekânları Tüketmek*. Rahmi G. Ögdül (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Extended Abstract

Aim and Scope

Towns, which act as a bridge between the village and the city, undertake a mission of process of harmony and transition. In this context, towns, which are considered as a center of harmony and adaptation, have an important function in terms of revealing the sociology of both people and place. Towns perceived as a gateway from the city to the village; due to its place in the society and the relationship it establishes between the village and the city, it becomes one of the important places discussed in literary works. For this reason, towns have played the role of gates and gateways in the National Struggle and the Republic years, in the transportation of the changes in the city in the context of thought and the developments in the technological field to the villages.

Samim Kocagöz, who has a great social sensitivity, reflects the events and problems around him in a realistic way in his novels. In the novel Nâbi's Park Coffehouse, which takes place in a small town during the founding years of the Republic, the struggle of a handful of young intellectuals is told against the corrupt dominant powers that oppress and exploit the poor townspeople by resorting to various tricks. The fact that patriotic intellectual youth, who represent the poor people, are left alone in their struggle due to the bureaucratic obstacles they face, their defeat and their suppression before they can realize their ideals are presented with a critical perspective.

In this study, it is aimed to examine Samim Kocagöz's novel Nâbi'nin Park Coffehouse in terms of individual and social themes. When the literature is examined, it has been seen that there is no direct study about Samim Kocagöz's novel named Nâbi's Park Coffehouse. Therefore, the novel has been examined in the context of individual and social themes.

Methods

In the study, the novel Nâbi'nin Park Kahvesi has been examined in the context of individual and social themes. In the study, the themes in the analysis of literary genres based on the principle of narration were determined and discussed in the context of the novel-place relationship.

Findings

In the novel Nâbi's Park Coffehouse, which is considered as a conflict novel, the conflict between the old and the new, the conflict between the intellectual youth and the notables who are the dominant powers of the town, the conflict between those who participated in the War of Independence and those who did not, the conflict between the gentry and the gentry, the conflict between the people and the spirit, the conflict between the substance and the spirit, the conflict between man and nature, there are many types of conflict, such as professional and personal conflict.

In Nabi's Park Coffeehouse also, the corruption seen at the individual and social level is revealed. Accordingly, the bureaucratic problems and obstacles faced by the public due to the fact that people who lack professional ethics and sense of duty do not perform their duties as they should, the state offices not functioning and the congestion in official offices are presented in a realistically. In addition to, many individual and social problems such as the struggle for survival of the people of Western Anatolia as a result of the overflow of the Menderes River, their test with nature, moral collapse, health, education and exile are pointed out.

In the novel also, seen that the forces opposed to the formation of the Republic still continue their old habits. It is seen that these people, who are concerned about maintaining the old lifestyle, generally against innovation in order to protect their own interests and they oppose initiatives that will benefit the town and townspeople for their own benefit. The representatives of the Republic, who brought the innovation, are criticized for their distance from the people and their inability to integrate with the people. The forces of interest being aware of this gap in the system, have always managed to turn the situation in their favor by taking the political forces behind them; it has caused the poor people to be oppressed even more and to be exploited materially and spiritually.

In the novel, writer accordingly, negative gentry type; reveals that they are corrupt and selfish people who oppress and exploit the people for their own benefit, ignore them, do injustice, dominate official units and individuals by resorting to various bad deeds, and mislead justice. These people, who are the representatives of the old and alienated from their own essence/identities, also have a say over the official authorities of the town. In this context, it is emphasized that the official institutions of the state, self-seeking and corrupt people are always on their side and self-sacrificing and patriotic people are ignored.

Conclusion

In Nabi's Park Coffeehouse, actually the situation of the whole Anatolia is discussed and reflected, starting from the town of Söke. The author reveals the reality of Anatolia by using the town of Söke as a tool. For this reason, Söke is the essence of Anatolia and this essence includes the political, political and sociological situation of the whole Anatolian geography.